

The Project is funded
by the European Union

EUROEAST CULTURE
RMCB Unit

Traducere neoficială

**Programul Cultură al Parteneriatului Estic
Unitatea regională pentru monitorizare și consolidare a capacității
(RMCBU)**

Contract EuropeAid Nr. 2010/255-219

**Raport analitic de bază al sectorului cultural și politicilor culturale
din Republica Moldova**

Studii și diagnostic al politicilor culturale ale țărilor Parteneriatului Estic

Acest raport a fost pregătit de Unitatea regională pentru monitorizare și dezvoltare a capacității a Programului Cultură al Parteneriatului Estic:

DI Terry Sandell, expert RMCBU

DI Sergiu Musteață, expert RMCBU

DI Luciano Gloor, lider de echipă RMCBU

Dna Tetiana Biletska, expert în dezvoltarea capacităților

August 2012

(Revăzut în ianuarie 2013)

Acest raport a fost elaborat cu sprijinul Uniunii Europene. Conținutul acestui raport este responsabilitatea Unității regionale pentru monitorizare și dezvoltare a capacității a Programului Cultură al Parteneriatului Estic. El reflectă opinia experților care au contribuit și nu poate fi considerat ca reflectând opiniile Comisiei Europene.

Proiectul RMCBU este implementat de consorțiuul condus de Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH în parteneriat cu HYDEA S.p.A. (Italia) și RWTH Aachen University (Germania).

Cuprins

Lista de abrevieri	3
Mulțumiri	4
Prefață.....	5
1. Introducere la situația culturală în țările Parteneriatului Estic	7
2. Câteva trăsături importante ale culturii și dezvoltării culturale în Moldova	10
3. Ancheta de cercetare	12
3.1. Context/Climat.....	12
3.1.1. Legislație, taxe, înregistrarea și ocuparea forței de muncă care afectează cultura. Gradul în care aceste aspecte influențează dezvoltarea culturii și creativitatea	12
3.1.2. Transparență și corupție	13
3.1.3. Asigurarea și diseminarea informației oficiale și publice	14
3.1.4. Integrarea politicilor culturale în alte politici și strategii.....	15
3.1.5. Responsabilitate și deschidere la modul practic	16
3.1.6. Contribuția sectorului cultural	16
3.1.7. Rolul sectoarelor independent și ONG.....	17
3.1.8. Rolul sectoarelor privat și comercial.....	18
3.1.9. Presa tradițională și electronică și interesul publicațiilor axate pe cultură și afaceri culturale.	18
3.1.10. Diferența urban-rural referitoare la cultură, asigurarea culturală și accesul la cultură	19
3.1.11. Probleme lingvistice.....	20
3.2. Creație/Producție și conservare/restaurare	21
3.2.1. Importanța relativă acordată creației culturale contemporane în politica și practica culturală națională (de exemplu finanțare).....	21
3.2.2. Descrierea mediului în care au loc diferite tipuri de creație/producție culturală și artistică	22
3.2.3. Creativitate	22
Nu a fost colectată nicio informație.	22
3.2.4. Patrimoniu	23
3.2.5. Resurse și capacitate de restaurare	24
3.2.6. Convenția UNESCO privind protejarea și promovarea diversității expresiilor culturale	25
3.3. Asigurare/cercetare/training profesional cultural și transmitere/diseminare/conectivitate/digitalizare	25
3.3.1. Mediul general	25
3.3.2. Instruire profesională	26
3.3.3. Utilizarea și conectivitatea la internet	26
3.3.4. Proiecte de digitalizare	28
3.4. Acces și educație	28
3.4.1. Acces	28
3.4.2. Educație	28
3.5. Participare și dezvoltarea audienței	28
3.5.1. Statistici de participare	28
3.5.2. Dezvoltarea publicului	29
4. Principalele rezultate ale vizitei de cercetare de țară a RMCBU	30
Lista surselor	33
Anexa 1. Considerații majore ale vizitelor de studiu a RMCBU	34
Anexa 2. Introducere – Moldova în context istoric.....	35

Lista de abrevieri

Raporturi de bază	Raporturi analitice de bază despre sectorul cultural și politica culturală a șase țări din Parteneriatul Estic
DC	Dezvoltarea capacității
CSI	Comunitatea Statelor Independente
PE	Parteneriatul Estic
Țările PE	Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Moldova, Ucraina
Regiunea PE	Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Moldova, Ucraina
CE	Comisia Europeană
IPEV	Instrumentul Politicii Europene de Vecinătate
UE	Uniunea Europeană
Raport de cercetare regională	Raport de cercetare regională a politicilor culturale și tendințelor în țările Parteneriatului Estic
MDL	Leu moldovenesc (unitate a valutei naționale)
State membre	Statele membre ale Uniunii Europene
MC	Ministerul Culturii al Republicii Moldova (responsabil pentru cultură)
Moldova	Republica Moldova
Programul	Programul Cultură al Parteneriatului Estic
Proiectul	Unitatea pentru monitorizare regională și consolidare a capacității a Programului Cultură al Parteneriatului Estic
Compendiul	<i>Compendiul politicilor culturale și tendințelor în Europa</i> a Consiliului Europei
RMCBU	Unitatea pentru monitorizare regională și dezvoltare a capacității a Programului Cultură al Parteneriatului Estic
Seminar	Training de dezvoltare a capacităților bazat pe lecții/prezentări
SWOT	Analiza punctelor forte și slabe, oportunităților și pericolelor
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
Workshop	Training de dezvoltare a capacităților bazat pe lucrul în echipă interactiv și axat pe caz/proiect
Evaluarea necesităților 2008	Raport privind evaluarea necesităților Instrumentului Politicii Europene de Vecinătate Cooperarea Est-Regională în Domeniul Culturii (Număr contract 2007/146264) prezentat Comisiei Europene în septembrie 2008

Mulțumiri

Unitatea pentru monitorizare regională și dezvoltare a capacității a Programului Cultură al Parteneriatului Estic își exprimă gratitudinea față de Delegația UE din Moldova, în mod particular față de dl Kaido Sirel, șeful Sectorului Operațiuni, pentru participarea sa activă la discuțiile mesei rotunde. Unitatea RMCBU își exprimă, de asemenea, mulțumirile sale Ministerului Culturii al Republicii Moldova, în special dlui Gheorghe Postică, viceministru al Culturii, și dlui Andrei Chistol, șeful Departamentului Integrare Europeană, Relații Internaționale și Proiecte, pentru susținerea acordată la pregătirea și organizarea vizitei de studiu în țară, care a lansat procesul de diagnostic și studii. Autorii raportului doresc să își exprime în mod separat recunoștința lor față de dl Chiril Lucinschi, președintele Comisiei parlamentare pentru cultură, educație, cercetare, tineret și mass-media, și de dl Ghenadie Ciobanu, deputat și membru al comisiei sus-menționate, pentru o întrunire de lucru separată cu RMCBU.

În final, Unitatea RMCBU își exprimă aprecierea față de reprezentanții tuturor părților naționale majore participante la Programul Cultural al PE (autorități publice naționale, în mod special Ministerul Culturii; reprezentanții sectorului privat, asociațiilor profesionale și societății civile), dar și față de actorii culturali independenți și instituțiile donatoare active din țară pentru contribuția lor importantă la pregătirea acestui raport:

Dorina Andreev, Claudia Balaban, Eugenia Balan, Ion Balteanu, Olga Bîrlad, Pavel Braila, Marion Cassou, Silvia Cebotari, Valentina Chitroaga, Sergiu Ciocanu, Boris Alex Conunov, Ionela Costachi, Victoria Coroban, Diana Dicusarî, Diana Dumitru, Stela Focșa, Mihai Fusu, Dina Ghimpu, Larisa Gologon, Alexandru Grecu, Ion Grosu, Constantin Haret, Ghenadie Jaloba, Titus Jucov, Svetlana Lazar, Andrei Locoman, Virgiliu Mărgineanu, Dumitru Marian, Alexander Maximov, Victoria Miron, Alexandru Otel, Stefan Pascan, Valeriu Pasha, Alexandru Perciun, Vitaliy Perciun, Eugeniu Popa, Elena Postică, Sergiu Prodan, Alexei Rău, Veaceslav Reabcinschi, Constantin Rusnac, Stefan Rusu, Alexandru Satirovici, Eugen Sava, Valeria Șeican, Eugen Sobor, Ghenadie Sontu, Angela Spinei, Aliona Strîmbeanu, Valeria Surucianu, Victoria Tcacenco, Vladimir Us, Mihai Ursu, Tudor Zbârnea, Larisa Zubcu și mulți alții.

Prefață

Acest raport este destinat unui public larg, inclusiv tuturor părților interesate din sectoarele culturale ale țărilor din Parteneriatul Estic și ale statelor membre ale Uniunii Europene. Raportul este un rezultat al studiilor și diagnosticului asupra politicilor culturale ale țărilor din cadrul Parteneriatului Estic, efectuate de Unitatea pentru monitorizare regională și dezvoltare a capacității a Programului Cultură al Parteneriatului Estic din octombrie 2011 până în martie 2012. Studiile au acoperit politicile culturale a șase țări ale Parteneriatului Estic (Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Moldova și Ucraina) și au fost, practic, axate pe furnizarea de orientări strategice pentru Programul Cultură al Parteneriatului Estic, precum și pentru activitățile Unității pentru monitorizare regională și dezvoltare a capacității (RMCBU).

Diagnosticarea oferă o analiză comparativă a UE și a cadrelor legale ale regiunii Parteneriatului Estic cu standardele internaționale existente care vizează descrierea statutului de bază al sectorului cultural în diferite țări PE, precum și în întreaga regiune PE și identificarea domeniilor specifice ale politicilor culturale ale Parteneriatului Estic care necesită a fi consolidate prin Program.

Rezultatele cercetării au fost prezentate sub forma unui "raport complet" care cuprinde:

- șase rapoarte analitice de bază privind sectorul culturii și politicile culturale (rapoarte de bază) din fiecare țară parteneră;
- raport de cercetare regional privind politicile culturale și tendințele din țările din cadrul Parteneriatului Estic (Raport de cercetare regională), care acoperă toate țările PE și identifică zonele prioritare de îmbunătățire în domeniile culturale ale țărilor partenerie pentru perioada de până în martie 2015.

Prin captarea situației actuale din sectorul cultural public și privat al fiecărei țări, rapoartele de bază vor facilita urmărirea evoluției sectorului cultural în fiecare țară parteneră, în particular, și a Programului Cultură al Parteneriatului Estic, în general. Aceste rapoarte se bazează, în principal, pe analiza comparativă conceptuală a politicilor specifice țării față de standardele internaționale existente și au fost elaborate de RMCBU în cooperare cu șase experți locali, ghidați de către un expert internațional. Vom reutiliza aceiași indicatori din când în când în cursul Programului Cultură al Parteneriatului Estic pentru a evalua în continuare nivelurile de dezvoltare și schimbările realizate în sectorul cultural. Sperăm că acești indicatori și rapoartele de țară vor fi de valoare și pentru autoritățile din țările Parteneriatului Estic ca un instrument de evaluare a schimbărilor din sectoarele culturale naționale. Dacă va fi adoptat, acest instrument va permite, de exemplu, "măsurarea" exactă a progreselor realizate în cadrul legislativ sau a schimbărilor în dezvoltarea de parteneriate publice-private și în îmbunătățirea politicilor de comunicare la fiecare doi sau trei ani.

Pentru a evita sarcina imposibilă de a descrie starea fiecărui subsector și de a obține în schimb o imagine detaliată a statutului sectorului cultural, cercetarea s-a concentrat pe următoarele cinci domenii:

- contextul pentru cultură în fiecare țară;
- probleme legate de accesul la cultură;
- participarea culturală;
- crearea și producția;
- furnizarea, transmiterea și difuzarea culturii.

Implicit în această categorizare au fost incluse probleme de democratizare și modernizare; gradul în care un climat pozitiv pentru cultură și producțiile culturale a fost sau nu a fost realizat, gradul de "deschidere" în sistemul cultural; capacitatea țărilor de a valorifica evoluțiile revoluționare care afectează cultura, inclusiv digitalizarea, internetul și schimbările în modul în care cultura este "consumată"; modul în care producătorii și consumatorii de cultură relaționează în cadrul sistemului și, în cele din urmă, care ar putea fi necesitățile de dezvoltare, consolidare a capacităților și formare în lumina acestor elemente.

Mai multe informații despre contextul politicii regionale a Comisiei Europene și tendințele actuale din țările participante relevante pentru Programul Cultură al Parteneriatului Estic, precum și despre criteriile analitice aplicate în studii, sursele de definire a standardelor europene și internaționale de cultură legate

de politicile culturale și despre metodologia aplicată pentru a defini principalele elemente și proceduri de lucru ale cercetării pot fi găsite în Raportul de cercetare regională.

Aceste studii au fost inițiate prin șase vizite de cercetare ale Unității de monitorizare regională de dezvoltare a capacității pentru țările Parteneriatului Estic în perioada noiembrie-decembrie 2011. Rezultatele vizitei în Republica Moldova au fost prezentate în secțiunea 5 din prezentul raport. Este necesar să menționăm faptul că, în timp ce *Studiul de cercetare* (secțiunea 4) prezintă o imagine de ansamblu a situației în domeniul cultural la nivel național și în contextul regional mai larg al Parteneriatului Estic și se bazează pe comparația cu standardele internaționale, rezumatul analitic al RMCBU privind principalele rezultate ale vizitei de cercetare în Moldova (secțiunea 5) și, în special, evaluarea SWOT de către părțile interesate naționale a politicilor culturale și a necesităților prioritare ale sectorului cultural (anexa 1) reflectă viziunea unei serii mai mari de părți interesate naționale în cadrul Programului.

Deoarece cantitatea de respondenți care au contribuit la *Evaluarea SWOT a actorilor naționali privind politicile culturale și necesitățile prioritare în domeniul cultural* nu a fost suficientă pentru a servi ca bază pentru o cercetare analitică, evaluarea SWOT care a rezultat a fost anexată la raport doar pentru scopuri informative.

Rapoartele de țară elaborate de RMCBU exprimă opiniile experților RMCBU privind starea sectoarelor culturale din cele șase țări și sunt supuse unor analize, dezbateri, schimburi și completări suplimentare. Autoritățile naționale vor fi invitate să comenteze sau să contribuie cu informații suplimentare. Cele șase rapoarte de bază, în limbile engleză și națională, și Raportul final de cercetare, în limba engleză și rusă, vor fi publicate în format electronic pe site-ul Programului (www.euroeastculture.eu), împreună cu contribuțiile primite din partea autorităților naționale. Toate părțile naționale interesate în afacerile culturale vor fi invitate să contribuie cu feedback-uri la rapoarte pe site-ul Programului, ca platformă pentru dialog.

Secțiunea 3, *Ancheta de cercetare* a rapoartelor de țară are menirea să însumeze constatările bazate pe dovezi concrete și surse publicate. Răspunsuri la întrebările prevăzute în sondaj nu a fost întotdeauna inteligibile; totuși, am decis să păstrăm secțiunile legate de raportul anchetei pentru a păstra intactă coerența între cele șase rapoarte. Atunci când datele și probele au lipsit, raportul menționează în general: "Nu au fost găsite date/informații", în timp ce uneori a fost necesară recurgerea la estimări. Numărul unor astfel de cazuri a fost ținut la minim. În unele cazuri, atunci când informațiile nu au putut fi adunate în timpul propus pentru cercetare, raportul menționează: "Nu au fost colectate date/informații". Se așteaptă și se speră la o accesibilitate îmbunătățită de informații utile să fie ușor disponibilă în viitor.

Ar trebui remarcat faptul că secțiunea 1 a raportului, *Introducere – Republica Moldova în context istoric*, se bazează pe cercetarea lui Terry Sandell în cadrul proiectelor anterioare efectuate de Consiliul Europei, Comisia Europeană și British Council, precum și pe alte cercetări academice pe care el le-a efectuat.

Această cercetare a fost condusă de către dl Luciano Gloor, lider de echipă RMCBU, și de către dna Tetiana Biletska, expert RMCBU în dezvoltarea capacității. Doamna T. Biletska a fost, de asemenea, responsabil pentru toate etapele de punere în practică a studiilor și de efectuare a diagnosticului, inclusiv colectarea și analiza rezultatelor vizitelor de cercetare și redactarea finală și editarea celor șapte rapoarte.

Dl Terry Sandell, expert RMCBU, a asigurat îndrumarea metodologică pentru studii (inclusiv dezvoltarea unui sistem de analiză a stării sectoarelor culturale din țările participante, categoriile lor analitice și indicatorii), precum și structurarea cercetării analitice bazate pe rapoarte de țară, instrucțiunile pentru alți experți și redactarea sau editarea secțiunilor 1-3 și a Anexei 2 ale rapoartelor de țară.

Dl Sergiu Musteață, expert RMCBU, a fost responsabil de pregătirea anchetei de cercetare analitică prezentată în secțiunea 3, de colectarea descriptivă și a datelor statistice și de elaborarea unei analize comparative a criteriilor și standardelor.

Pentru mai multe informații privind raportul, metodologia sa și lucrul efectuat vă rugăm să contactați: Tetiana Biletska, expert RMCBU în dezvoltarea capacității, la tetiana.biletska@euroeastculture.eu sau Luciano Gloor, team leader RMCBU, la luciano.gloor@euroeastculture.eu

1. Introducere la situația culturală în țările Parteneriatului Estic

Un raport regional separat, un adjuvant la acest raport de țară, plasează țările individuale în context și subliniază tendințele majore și problemele comune în cadrul regiunii Parteneriatului Estic. Va fi totuși util a oferi aici un pic de context privitor la ceea ce s-a încercat a fi atins prin intermediul investigației asupra Republicii Moldova și prin abordarea adoptată.

De la independență cele șase țări ale Parteneriatului Estic au trebuit să facă față unor provocări și probleme enorme. Ca și în multe țări europene, în timp ce cultura este percepută ca una importantă, realitatea a arătat că culturii nu i s-a acordat prioritate pentru finanțare. Pentru Moldova și alte țări, aceasta a însemnat mai degrabă o luptă disperată, reactivă, de supraviețuire pe termen scurt, decât planuri vizionare orientate spre viitor. Agățându-se de trecut, păstrând ceea ce se poate, încercând a face să lucreze sistemul vechi, deoarece el este singurul în vigoare (dar și familiar), acceptând compromisul în speranța că într-o bună zi lucrurile vor fi mai bune – acesta este cursul evident al lucrurilor. Nu s-a pus problema "mai binele ca o alternativă a binelui", ci s-a acceptat "răul ca fiind mai bun decât cel mai rău". Status quo-ul a fost considerat ca fiind mai puțin periculos decât necunoscutul.

Cultura și dezvoltarea culturală nu evoluează într-un vid, iar mediul în toate țările Parteneriatului Estic, în afară de aspectul economic și financiar amintit mai sus, nu a fost, în linii generale, propice să conducă la evoluții și schimbări pozitive. Problemele politice moștenite și provocările au un impact direct asupra culturii, printre acestea ar fi moștenirea politicilor sovietice lingvistice, demografice, etnice și teritoriale, care au creat distorsiuni enorme și bariere pentru dezvoltarea pașnică, durabilă în domeniul cultural. Diversitatea, spre exemplu, este un factor extrem de important, ce trebuie luat în considerare la modul cel mai serios în cel puțin cinci din cele șase țări în curs de dezvoltare atunci când se propune dezvoltarea politicilor culturale. Diversitatea poate constitui o binecuvântare culturală, dar în anumite circumstanțe se poate transforma, din păcate, într-un blestem politic. Conflicte, tensiuni, lipsă de încredere, înșelăciuni și nedreptăți istorice – toate au contribuit la o stagnare și împiedicare a schimbărilor pozitive din aceste state.

În afară de aceasta, au existat o multitudine de alte provocări în toate țările, inclusiv infrastructura instituțională slab dezvoltată, corupția, care otrăvește societatea și valorile sale, instabilitatea și, uneori, chiar și pierderea încrederii în viitor. În fața unui asemenea tablou, un ministru al culturii sau un președinte de comisie parlamentară pentru cultură și patrimoniu, sau un consilier prezidențial pentru cultură s-ar simți la fel de frustrat ca și un artist, curator de muzeu sau bibliotecar.

Totuși, în ultimul timp, în ceea ce privește cultura, politica culturală și dezvoltarea culturală se întrezăresc unde verzi în regiunea dată și, la o primă vedere, se poate observa că progrese au fost realizate într-adevăr, deși nu atât de multe și nu atât de rapid cum a sperat toată lumea.

În ultimul deceniu, se poate vedea, de exemplu, că țările trasează calea spre standardele internaționale recunoscute necesare noii lor stătalități, în timp ce tinerii au început să recunoască beneficiile modernizării: noile oportunități oferite de comunicații și revoluțiile digitale, internaționalismul și globalizarea, explorarea de identități multiple și actualizarea de sine, rolul și contribuția culturii și creativității, în definiție modernă, la agenda socială, economică și umanitară la nivel național, regional și individual.

Calea Moldovei către modernizare, noi standarde și angajamente internaționale a inclus aderarea la UNESCO (1993), ratificarea Convenției culturale europene (1994), aderarea la Consiliul Europei (1995), ratificarea Convenției-cadru a Consiliului Europei privind protecția minorităților naționale (1996), ratificarea Cartei europene privind limbile regionale și minoritare (2002), ratificarea Convenției UNESCO privind protecția patrimoniului mondial cultural și natural (2002), ratificarea Convenției UNESCO privind protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (2006), ratificarea Convenției UNESCO privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (2006), precum și participarea la programe europene și regionale, cum ar fi cele desfășurate de Consiliul Europei (MOSAIC, ETAPA și Inițiativa de la Kiev).

Angajarea în Programul Cultură al Parteneriatului Estic este cea mai recentă etapă, un angajament la fel de important pentru Uniunea Europeană și statele sale membre, ca și pentru Republica Moldova și alte

țări din cadrul Parteneriatului Estic, la nivel colectiv și individual. Acest angajament este deosebit de oportun pentru Republica Moldova și celelalte țări partenere din regiune în ceea ce privește sectorul cultural, întrucât toate încep să vadă lumina atât de proverbială de la capătul tunelului, precum și lăstarii verzi care apar în ciuda provocărilor uriașe încă existente atât în sfera culturii, cât și în mediul mai larg politic și economic, în care cultura operează, supraviețuiește sau prosperă.

Drept exemplu de vlăstari care apar în Moldova poate servi o mișcare vizibilă spre o planificare mai integrată. În acest sens, organizarea Congresului Cultural în 2009, care a pornit o gândire și acțiune colectivă, este deosebit de demnă de remarcat și, ulterior, a condus la un forum anual de consultare culturală, planificare și acțiune. "Viziunea politicii culturale a Republicii Moldova", publicație lansată la Congres, a consolidat acest proces, în timp ce unele programe de instruire practică, inclusiv pentru managerii culturali din regiuni, contribuie la consolidarea unei abordări mai strategice și mai integrate în domeniul cultural. Acești vlăstari verzi, fiind specifici pentru Moldova, sunt demni de un interes mai larg, având o aplicabilitate mai largă în cadrul regiunii. Se speră că această cercetare și mai largul Program Cultural al Parteneriatului Estic să poată valorifica atât experiențele „vlăstarii verzi” din Republica Moldova, dar și pe cele ale altor cinci țări într-un mod care să faciliteze angajamentul regional și general european, multilateral, bilateral și la nivel de inițiative individuale.

Acest lucru aduce în atenție anume ceea ce s-a încercat a obține prin abordarea luată. Vlăstari verzi, cultivare, plantare de idei, semănare de semințe – reprezintă mult mai mult decât niște metafore de grădinărit atunci când vorbim despre cultură și dezvoltare culturală. De fapt, terminologia grădinăritului și cea a culturii se traduc fără efort și direct dintr-un limbaj în altul: "cultură" și "culturi", diversitate bio sau culturală, "climă", creștere organică, "sol fertil", "fertilizare încrucișată", chiar îndrăznesc să includ și „tăiere”. Studiul de cercetare utilizează implicit metafora de grădinărit pentru a încerca să examineze mediul în care cultura este hrănită și crescută în țările vizate și în regiune în ansamblu. El caută să identifice o bază generală a factorilor care ar putea inhiba dezvoltarea culturală și care nu sunt simple chestiuni legate de fonduri, care vor fi o problemă întotdeauna.

Îmbunătățiri importante pot fi efectuate oricând și nu depind întotdeauna de bugete, de cele mai multe ori depinzând, pur și simplu, de cunoaștere, leadership, îmbunătățirea sistemului, experimentare sau abordări proaspete. Anumite aspecte ale modernizării în domenii cum ar fi muzeele sau bibliotecile sunt un exemplu – serviciile orientate spre client pot să aibă de-a face mai mult cu actualizarea atitudinii și percepției personalului decât cu bugetele.

Nu putem să ne așteptăm ca un stat tânăr sau matur (nici „adolescenții” din Parteneriatul Estic, care se maturizează în perioada timpurie a independenței lor, nici maturele și, uneori, bătrânele state membre ale UE, aflate într-o perioadă de schimbare economică și financiară) să garanteze bugete tot mai mari pentru cultură și nici să-l sprijine pe fiecare artist sau fiecare inițiativă culturală merituosă, nici chiar să înțeleagă în totalitate creativitatea și complexitatea culturală a societăților lor. Ce se poate aștepta totuși de la toate statele care apreciază o identitate europeană – și aceasta reprezintă forța acestei cercetări și a așteptărilor pentru viitor – este faptul că, la fel ca un țăran bun din secolul XIX (francez, german, moldovean sau oricare altul), ele încă știu cum să crească astfel de lucruri. Căci acolo unde cultura și dezvoltarea culturală se leagă, ele știu cum să ia în considerare climatul, să ia măsuri în legătură cu vremea, să hrănească fără a se amesteca în mod inutil, să se ocupe de "buruieni" în cazul în care acestea amenință să sugrume creșterea recoltei și plantelor individuale. Se poate de așteptat ca ele să ude (metaforic vorbind) cu apă grădina, utilizând în același timp ploaia și să facă provizii pentru timp de secetă. În cele din urmă, ele ar trebui să acorde o atenție reală problemei accesului la cultură, statul, sectoarele independent și comercial ajutându-i pe toți să intre și să se bucure de "grădină".

Bogați sau săraci, mari sau mici, provocarea pentru guverne este de a fi "cultivator" și "facilitator" al culturii. Având un astfel de etalon de măsură, se creează un "teren de joc" unde realizările adevărate și comparații pot fi făcute în toată Europa, fără ca să depindă exclusiv de PIB sau de suma alocată bugetelor culturale. În ceea ce privește sectorul de stat, acest lucru poate fi rezumat la ceea ce în engleză ar semnifica mai degrabă ministere pentru cultură decât ministere tradiționale ale culturii.

Studiul de cercetare și lucrările conexe își propun a identifica necesitățile care ar avea relevanță pentru dezvoltarea Programului Cultural al Parteneriatului Estic și pentru activitatea Unității pentru monitorizare regională și consolidare a capacității.

Anumite teme și necesități rezultă din cercetare, inclusiv:

- (i) a identifica cine poate să producă „vlăstarii verzi” și cum aceste persoane, grupuri și organizații pot fi sprijinite mai bine;
- (ii) a defini ce fel de conducere va fi necesară la toate nivelurile în sectorul cultural;
- (iii) a evidenția elementele-cheie necesare pentru politica culturală și strategiile culturale, care vor aduce modernizarea și vor permite ca cultura, politica culturală și activitatea culturală să contribuie dinamic la politicile sociale și economice;
- (iv) a facilita accesul la cultură, a depăși diviziunile, precum cea urban-rural, și a aduce cultura la valorile și aspirațiile moderne, mai ales la tineri;
- (v) a echilibra sprijinul pentru conservarea trecutului cu sprijinul pentru creativitatea viitorului;
- (vi) a recunoaște impactul potențial și revoluționar al comunicării și al noilor tehnologii în materie de acces, consum cultural, identitate culturală și creștere personală;
- (vii) a lua în considerare și a maximiza sinergia dintre jucătorii culturali la nivel de stat, regional, municipal, local, comercial și independent/ONG, la nivel practic și de politici, astfel încât toate resursele disponibile legate de cultură să poată fi utilizate în mod eficient;
- (viii) schimbul de experiență pozitivă și de cunoștințe într-o lume diversă și complexă, în care instrumentele s-au schimbat în mod revoluționar, dar oamenii nu se schimbă atât de repede în ceea ce privește aspirațiile, limitările și temerile.

Un aspect al cercetării a fost de a încerca compararea experiențelor din diferite țări într-un mod pozitiv și neutru, fără angajarea într-un "concurs de frumusețe". Studiul de cercetare este destinat să producă intuiții și acționează ca un "bilanț rapid al sănătății" celor șase țări în abordarea culturii, politicilor culturale și dezvoltării culturale și cu privire la nevoile lor de viitor, evaluate în mod obiectiv și subiectiv. Pe baza acestui fapt se speră a dezvolta o cooperare din ce în ce mai intensă și adăugătoare de valoare între UE, statele sale membre și țările Parteneriatului Estic.

2. Câteva trăsături importante ale culturii și dezvoltării culturale în Moldova

Ca și în alte țări ale Parteneriatului Estic, în perioada de după independență și chiar până în momentul de față, obiectivul principal al politicii guvernului în sectorul cultural a fost unul de supraviețuire, combinat cu o atenție deosebită pentru patrimoniu (perceptut ca parte a procesului de construcție a națiunii și a politicilor de identitate națională) și de conservare a infrastructurii instituțiilor naționale moștenite din perioada sovietică. Acest lucru a fost, desigur, însoțit de mari schimbări în societate, inclusiv de eliminarea cenzurii ideologice, libertatea de exprimare și crearea și dezvoltarea legislației culturale după modelele europene.

Problema era că acest lucru nu a fost însoțit de reforme practice, "conservarea" însemnând adesea "fosilizare", și că sistemul de politici culturale, planificare, management și finanțare se potrivește noilor circumstanțe în care Republica Moldova s-a pomenit. Chiar și acțiunile pozitive întreprinse, de multe ori, nu au reușit să aibă un impact real, deoarece au schimbat lucrurile doar la suprafață, lăsând deoparte rezolvarea problemelor care stăteau la bază. Legislația referitoare la cultură a fost un bun exemplu în acest sens. Legislația din domeniu a fost, în general, bine elaborată, însă a rămas în mare parte la starea de documente neconsultate, fără nicio aplicare în practică din cauza sistemului disfuncțional. Atunci când a existat o mișcare spre reformă, aceasta s-a făcut cu jumătate de inimă sau nu s-a realizat, rămânând a fi o semireformă.

În cazul Moldovei, lucrurile au fost exacerbate de guvernarea din 2001-2009, când a merge înapoi la trecutul sovietic părea a fi mai ușor decât a merge înainte spre o reformare reală. Au existat și inițiative importante în acea perioadă, precum "Strategia națională pentru societatea informațională E-Moldova, 2005-2015", lansată în 2005. Un capitol referitor la "e-cultură" a fost inclus, evidențind noi forme de promovare a culturii prin media electronică, în diferite subsectoare culturale. Obiectivele strategiei de viitor includeau crearea unui spațiu informațional integrat pentru sectorul cultural, inclusiv un e-portal, crearea unui centru mobil pentru digitalizarea patrimoniului cultural și accesul efectiv la serviciile de e-cultură prin integrarea sistemelor naționale de informații ale bibliotecilor, muzeelor, arhivelor, teatrelor, editurilor și altor instituții culturale.

În decembrie 2009, odată cu schimbările politice, un "congres cultural" a fost organizat pentru a-i reuni pe oamenii artelor și culturii din Republica Moldova, inclusiv pe reprezentanții administrației publice centrale și locale, ai ONG-urilor culturale ș.a. Organizat de Institutul de Politici Culturale, cu asistență oferită de Fundația Soros-Moldova, Sida (Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională) și Fundația Culturală Europeană, Congresul Oamenilor de Cultură din R. Moldova a formulat o serie de propuneri legate de politica culturală, artele contemporane, educația artistică, transparență, acces, participare, statutul artiștilor, asigurarea culturală din zonele rurale, susținerea artelor independente și organizațiilor culturale și crearea unui fond cultural.

Din 2009 s-au înregistrat unele evoluții pozitive, de bun augur pentru viitor, în pofida marilor provocări, printre care și moștenirea sovietică persistentă. O altă provocare o reprezintă faptul că, atunci când discutăm despre cultura în Republica Moldova, se vorbește aproape în întregime despre Ministerul Culturii și activitățile sale. Practic, nu există un sector cultural comercial, nici industrii creative substanțiale în țară. ONG-uri culturale există, însă, cu toate că unele dintre ele funcționează în mod eficient și valoric, ele nu ajung să formeze un sector substanțial. Schimbări serioase pot surveni doar prin reforme și dezvoltarea instituțiilor culturale de stat, prin dezvoltarea ONG-urilor și a sectoarelor culturale comerciale. Este de remarcat că atunci când noul guvern a venit la putere (2009), Ministerul Culturii a fost identificat ca ineficient și a fost unul dintre ministerele vizate pentru reformă și restructurare, fiindu-i retrasă sarcina legată de domeniul turismului.

O altă moștenire sovietică se referă la datele demografice, problemele etnice și lingvistice. În ceea ce privește datele demografice, acest lucru este foarte clar ilustrat de problema transnistreană. La fel, rămâne dificilă și problema limbii. Chestiunea limbii reprezintă o problemă, deoarece limba română (sau "moldovenească", cum a fost numită în timpurile sovietice, uneori și în prezent) este limba oficială a statului, însă limba rusă este încă des folosită în administrație, până la 50% din publicații sunt în limba rusă, care rămâne omniprezentă în mass-media. În acest sens, procesul de reinstituire a limbii naționale

a fost unul mai lent în Republica Moldova decât în alte țări post-sovietice, precum Ucraina, la modul practic și nu doar teoretic.

În afară de instituțiile naționale, infrastructura culturală a Moldovei cuprinde 1 227 case de cultură, 1 380 biblioteci publice, 110 școli specializate de artă și aproximativ 80 de muzee. Programul „Satul moldovenesc” (2005-2015), destinat dezvoltării regiunilor, prevede restaurarea și dezvoltarea caselor de cultură, bibliotecilor și muzeelor regionale, precum și protecția patrimoniului cultural local, prioritate acordându-se tinerilor și dezvoltării de noi modele pentru localitățile rurale.

Recent, *Convenția cu privire la susținerea și dezvoltarea culturii în Republica Moldova "Cultura 2015"* a fost elaborată și aprobată de instituțiile și organizațiile culturale și de partidele politice. "Cultura 2015" are ca obiective dezvoltarea legislației (în special a celei referitoare la crearea unui fond cultural și la statutul artiștilor și al organizațiilor culturale), pregătirea și perfecționarea profesională, restaurarea, modernizarea și conectarea la internet a caselor de cultură și bibliotecilor, mobilitatea națională și transnațională a operelor și produselor culturale și un program de digitalizare a patrimoniului cultural.

3. Ancheta de cercetare

3.1. Context/Climat

3.1.1. Legislație, taxe, înregistrarea și ocuparea forței de muncă care afectează cultura. Gradul în care aceste aspecte influențează dezvoltarea culturii și creativitatea

a. Gradul în care legislația națională (așa cum este percepută de actorii sectorului cultural) afectează direct dezvoltarea culturală sau sănătatea sectorului cultural și în ce măsură aceasta reprezintă o problemă serioasă

Cadrul juridic național acoperă o mulțime de domenii, inclusiv al drepturilor omului și conservarea patrimoniului cultural. Republica Moldova este semnatară a Declarației universale a drepturilor omului și a Convenției Europene a drepturilor omului. Există multe instituții de stat și ONG-uri din Moldova care lucrează în domeniul drepturilor omului: Comisia parlamentară pentru drepturile omului și minoritățile naționale, Centrul pentru Drepturile Omului, Comitetul Helsinki pentru Drepturile Omului etc. Cele mai vizibile semne de schimbare pe parcursul perioadei de tranziție au fost dreptul la libertatea de exprimare, eliminarea cenzurii ideologice și dezvoltarea legislației bazate pe principii democratice.

Există legi care se referă – fie separat, fie împreună – la aspecte specifice ale culturii, inclusiv la patrimoniul cultural. Constituția Republicii Moldova conține un articol care se axează pe identitatea și diversitatea culturală:

Statul recunoaște și garantează dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase.

În ce privește patrimoniul cultural, Constituția delegă responsabilitatea pentru protecția monumentelor culturale, în primă instanță, cetățenilor Republicii Moldova:

Este de datoria fiecărui cetățean de a proteja mediul natural și de a păstra și a proteja monumentele istorice și culturale ale țării.

În ultimii ani de independență, Republica Moldova a semnat și a ratificat mai multe tratate internaționale, inclusiv nouă convenții legate de cultură.

În cazul în care un tratat internațional, la care Republica Moldova este parte, prevede alte standarde decât cele stabilite de legislația în vigoare, atunci principiile tratatului internațional vor fi aplicate.

În timp ce legislația națională dispune clar prioritatea tratatelor internaționale la care Republica Moldova a aderat, acest lucru, de cele mai multe ori, nu este respectat, pentru că, după ratificarea internațională, statul este obligat să ajusteze legislația națională, ceea ce este foarte dificil de realizat. Astfel, din cele nouă convenții în domeniul culturii semnate de Republica Moldova numai Legea privind protecția patrimoniului arheologic, aprobată recent de Parlament, încorporează principiile Convenției de la La Valletta. Modificările necesare referitoare la alte convenții rămân încă la nivel de proiecte legislative sau de inițiative palide.

b. Dacă legislația națională afectează dezvoltarea culturii și creativității, cauzele sunt specifice culturale sau de ordin general?

În general, legislația națională nu afectează dezvoltarea culturii și creativității, dar lipsa anumitor legi și bugetul de stat modest sunt obstacole în calea dezvoltării sănătoase a domeniului cultural.

c. Exemple de legislație culturală care pare să funcționeze bine

Situația este similară în toate domeniile sectorului cultural și, de fapt, nu este ușor a da un exemplu de practici eficiente în domeniul legislației culturale. S-au înregistrat evoluții pozitive în ceea ce privește

conservarea patrimoniului arheologic, în ceea ce privește legislația adoptată, dar Guvernul nu a aprobat încă înființarea Agenției Naționale, lucru care era așteptat la mijlocul anului 2011.

d. Legislație nouă sau revizuită cu privire la cultură care s-ar putea să întâmpine probleme și o descriere a acestor probleme

În 2010, Ministerul Culturii, în parteneriat cu reprezentanții societății civile, a pregătit Legea privind protejarea patrimoniului arheologic, care a fost adoptată de Parlament și a intrat în vigoare în martie 2011. O altă piesă nouă a legislației recent adoptate de Parlament este Legea cu privire la patrimoniul imaterial, care a intrat în vigoare în decembrie 2011.

La începutul anului 2012, Parlamentul a inițiat un proiect de lege de instituire a unei Zile a Culturii Naționale. Alte proiecte de lege, inclusiv proiecte referitoare la conservarea patrimoniului mobil, o lege pentru cinema ș.a.m.d., sunt în curs de dezbateri.

e. Gradul în care reglementările fiscale inhibă dezvoltarea culturală sau sănătatea sectorului cultural (de exemplu, așa cum este percepută de către actorii din sectorul cultural)

Nu există nicio dispoziție specifică în legislația națională cu privire la stimulentele fiscale pentru sponsorizare culturală. Începând cu anul 2002, 20% din TVA se percep din veniturile extrabugetare ale instituțiilor culturale, adică din veniturile lor din închirierea de spații și din prestarea serviciilor. În același timp, publicarea cărților, produsele culturale, filmele, veniturile din vânzarea билетelor, evenimentele culturale, operele de artă etc., toate sunt scutite de TVA în Republica Moldova.

Notă specială la secțiunea 3.1.1.e

În conformitate cu articolul 21 din Legea cu privire la cultură (1999), finanțarea culturii vine prin intermediul instituțiilor culturale, care acoperă costurile lor din resurse proprii, din veniturile generate de activitățile lor, precum și din alte surse și venituri autorizate în temeiul legislației în vigoare.

Deficitul bugetar cu care se confruntă instituțiile culturale și operatorii culturali îi obligă să caute surse alternative de finanțare, cum ar fi locuri de muncă contractuale, de predare, jurnalism și redactare, închirierea de spații ș.a. Venitul extrabugetar generat în cadrul sistemului administrat de Ministerul Culturii a scăzut de la 13 900 000 MDL (868 750 EUR) la 7 900 000 MDL (493 750 EUR) în anul 2010.

f. Procesul înregistrării ONG-urilor și entităților comerciale culturale: durată, numărul de etape, costuri incluse, complexitate

ONG-urile sunt înregistrate de Ministerul de Justiție conform legislației relevante și procedura durează aproximativ patru săptămâni, cu condiția ca toate documentele necesare să fie corecte și prezentate. Entitățile comerciale culturale sunt înregistrate de Camera Înregistrării de Stat în conformitate cu reguli diferite, intervalul de timp este mai mic de o lună. Costurile de înregistrare sunt simbolice, de exemplu taxa pentru un ONG constituie 5 Euro.

3.1.2. Transparență și corupție

a. Ratingul țării în Indicele de Percepție a Corupției al Transparency International: cel curent și comparat cu cel din ultimii doi ani

În pofida adoptării Legii privind transparența în 2008, Moldova continuă să fie considerată o țară extrem de coruptă. Poziția în Indicele Transparency International de Percepție a Corupției (IPC) pentru 2009 și 2010 arată o îmbunătățire foarte mică (de la un scor de 3.3 la 2.9). Țara este pe poziția 105 în clasamentul IPC, în conformitate cu acest indice.

Problema principală este corupția și lipsa de transparență, inclusiv în sectorul cultural. Următoarele politici publice de anticorupție trebuie să fie puse în aplicare pentru a îmbunătăți situația:

- crearea unui mecanism intern de prevenire a corupției;

- îmbunătățirea calității instituționale a paginilor web;
- asigurarea transparenței procedurilor de achiziții publice;
- asigurarea funcționării active a liniilor de asistență telefonică;
- eficacitatea sistemului de petiționare;
- îmbunătățirea declarării veniturilor și activelor de către funcționarii publici;
- promovarea politicilor referitoare la conflictul de interese;
- asigurarea autoevaluării a riscurilor de corupție;
- asigurarea transparenței procedurilor de recrutare a personalului.

b. Orice altă sursă de încredere ilustrând existența corupției directe sau lipsa voită de transparență în sectorul cultural, sau impactul corupției generale asupra sectorului cultural

Un bun exemplu de participare a profesioniștilor din sectorul cultural la combaterea corupției în Republica Moldova este albumul de caricaturi „Artiștii împotriva corupției”, care arată interesul artiștilor în combaterea acestui fenomen.

Parlamentul discută în prezent Planul de acțiuni pentru perioada 2012-2013, în contextul implementării prevederilor Strategiei naționale de combatere a corupției (2011-2015).

3.1.3. Asigurarea și diseminarea informației oficiale și publice

a. Există pe site-ul Ministerului Culturii o informație completă referitoare la legislația în vigoare sau un link de accesare a acesteia?

Site-ul Ministerului Culturii conține cea mai mare parte a legislației culturale actuale, care include Legea cu privire la arhive (1992), Legea cu privire la ocrotirea monumentelor (1993), Legea cu privire la biblioteci (1994), Legea audiovizualului (1995), Legea cu privire la cultură (1999), Legea cu privire la activitatea editorială (2000), Legea cu privire la arhitectură (2001), Legea muzeelor (2002), Legea cu privire la teatre, circuri și organizații concertistice (2002), Legea meseriilor tradiționale (2003), Legea cu privire la cinematografie (2005), Legea privind constituirea Rezervației cultural-naturale "Orheiul Vechi" (2008), Legea cu privire la protejarea patrimoniului arheologic (2010), Legea Monumentelor de for public (2011), Legea privind protejarea patrimoniului național mobil (2011) și Legea privind protecția patrimoniului cultural imaterial (2012).

b. Gradul în care site-ul Ministerului Culturii este util în oferirea de consiliere, sprijin/finanțare a organizațiilor culturale sau a persoanelor individuale

Site-ul Ministerului Culturii nu conține informații utile despre disponibilitatea de consiliere, sprijin sau finanțare pentru organizațiile culturale și/sau persoane fizice, cu toate acestea el conține unele rapoarte ministeriale bugetare anuale și rapoarte cu privire la deciziile referitoare la sprijinul unor organizații culturale sau proiecte. Site-ul Ministerului Culturii nu conține informații detaliate cu privire la bugetul său, dar aceste informații pot fi obținute din Legea anuală a bugetului. Ministerul Culturii are un contor de înregistrare a vizitelor pe site, dar nu se știe cât de des se evaluează statisticile și alte date. Site-ul Ministerului conține unele informații legate de educația artistică și politici culturale în regiuni și include corelarea la site-urile Guvernului, Parlamentului și Președinției. Un alt site web util cu informații relevante este cel al Fondului Culturii din Moldova: <http://fondulculturii.wordpress.com/fondul-culturii/>.

c. Disponibilitatea, pe site-ul ministerial, a informațiilor privind sprijinul/finanțarea oferită de Ministerul Culturii, în anul sau perioada precedentă, organizațiilor culturale și/sau persoanelor fizice

Vezi mai sus 3.1.3.b

d. Disponibilitatea, pe site-ul ministerial, a informațiilor suficient de detaliate cu privire la bugetul Ministerului Culturii, alocările și cheltuielile efectuate

Câteva informații pot fi găsite, dar foarte generale.

e. Dacă vreun punct din pct. a – pct. d nu este disponibil pe site-ul web al Ministerului Culturii, unde îl putem găsi în format electronic (o altă resursă de web cunoscută) sau în format tipărit?

Nu, ele nu sunt de găsit ușor în altă parte.

f. Nivelul de utilizare al site-ului web al Ministerului Culturii (statistici web, vizitatori)

Nu s-au găsit date/informații.

g. Nivelul de corelare pe site-ul Ministerului Culturii cu website-urile altor ministere sau ale organismelor centrale ori locale legate de educație, tineret, licențe etc. relevante pentru cultură, planificarea integrată și activitatea culturală

În prezent, se pare că se acordă o atenție foarte mică problemei corelării.

3.1.4. Integrarea politicilor culturale în alte politici și strategii

a. Disponibilitatea documentelor politice și altor surse oficiale de informație

Obiectivul principal al politicii culturale naționale este de a conserva și proteja patrimoniul cultural moldovenesc, menținând totodată un cadru instituțional pentru dezvoltarea culturală. Conform Programului de stat "Dezvoltarea și ocrotirea culturii și artelor", strategia culturală națională vizează:

- conservarea patrimoniului cultural ca factor de coeziune etico-morală în societate;
- sprijinul pentru diferite forme și stiluri de creații artistice și acțiuni culturale;
- asigurarea accesului nerestricționat la valorile culturale naționale și internaționale;
- sprijinirea inițiativelor societății civile locale și culturale;
- menținerea unui inventar exact al celor mai valoroase bunuri de patrimoniu cultural;
- consolidarea bazei tehnico-materiale a principalelor instituții culturale;
- sprijinirea statului și instituțiilor culturale independente;
- facilitarea coordonării și cooperării între sindicate, factori de decizie, uniuni ale artiștilor și asociații prin crearea programelor comune de asistență și dezvoltare culturală;
- stabilirea cadrului juridic și organizatoric pentru protecția patrimoniului cultural;
- asigurarea funcționării corespunzătoare a instituțiilor artistice și culturale;
- asigurarea unei înalte vizibilități a culturii moldovenești peste hotare prin intensificarea colaborării internaționale;
- promovarea noilor tehnologii.

Convenția "Cultura 2015" este un nou acord privind susținerea și dezvoltarea culturii în Moldova, adoptat în octombrie 2011. Aceasta stabilește următoarele obiective:

- dezvoltarea de noi legi referitoare la Fondul Culturii, uniunile de creație și statutul artiștilor;
- elaborarea unui program legat de restaurarea și modernizarea caselor culturale și bibliotecilor din țară, care vor fi dotate cu calculatoare și acces la internet;
- lansarea Centrului de Instruire Continuă pentru angajații din cultură;
- lansarea unui program de sprijinire a circulației produselor culturale în interiorul țării;
- digitalizarea patrimoniului cultural al Republicii Moldova.

b. Exemple de activități comune interministeriale/interagenții/interdepartamentale

De obicei, inițiativele de politici și acțiuni culturale reprezintă o parte integrantă a strategiilor și documentelor naționale. Un exemplu este Strategia de creștere economică și reducere a sărăciei (2004-2006). Astfel de strategii naționale se leagă cu lucruri precum dezvoltarea turismului cultural prin activități interministeriale comune sau comisii interministeriale mixte (ministerele Afacerilor Externe și Integrării Europene, Justiției, Economiei, Finanțelor, Construcțiilor, Educației, Muncii și Protecției Sociale).

Întâlnirile formale și informale sunt o parte obișnuită a procesului de planificare și consultare în domeniile în care există un interes comun cu alte instituții guvernamentale. Recent, a fost stabilit un consiliu cu Departamentul de relații interetnice, însărcinat cu aspectele de dialog intercultural; membrii consiliului

includ reprezentanți ai asociațiilor minorităților etnice. Alte exemple de cooperare interdepartamentală includ: Strategia națională pentru turism cultural, elaborată de PNUD în colaborare cu Ministerul Culturii (2000); Programul „Satul Moldovenesc” (2005-2015)”, care include protejarea patrimoniului cultural local, promovarea politicilor culturale pentru tineret, restaurarea și dezvoltarea caselor de cultură, bibliotecilor și muzeelor regionale și punerea în aplicare a unor modele europene de dezvoltare a localităților rurale.

În martie 2005, guvernul Republicii Moldova a aprobat o nouă strategie informațională națională – “E-Moldova”, un proiect guvernamental special susținut de Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare. Documentul de strategie include un capitol privind “e-cultura” și se ocupă cu forme noi de promovare a culturii prin media electronică în diferite sectoare ale culturii naționale, de exemplu publicare, biblioteci, patrimoniu, arte plastice, muzică, teatre, cinema, asociații, educație artistică și arte.

c. Planificare regulată formală sau informală, consultații sau întruniri similare

Există mărturii de planificare, *inter alia*, privitor la proiectele menționate în secțiunea de mai sus, 3.4.1.b.

3.1.5. Responsabilitate și deschidere la modul practic

a. Consultări și informări formale și regulate cu: (1) reprezentanții sectorului cultural; și (2) reprezentanții mass-media

Consultări și informări formale și regulate cu reprezentanții sectorului cultural și reprezentanții mass-media au loc foarte des.

b. Regularitatea politicii generale, bugetare și furnizarea de informații publicului interesat

Informații de politică generală, bugetară și activitatea de informare sunt disponibile public pe pagina web a Ministerului Culturii și a agențiilor guvernamentale. Uneori informația este prezentată fie foarte general, fie în mod confuz.

c. Disponibilitatea publică a planurilor de afaceri și a obiectivelor stabilite de autoritățile responsabile pentru cultură și sectorul cultural

Planurile de afaceri și obiectivele autorităților responsabile pentru cultură și sectorul cultural, de cele mai multe ori, nu sunt accesibile publicului.

3.1.6. Contribuția sectorului cultural

a. Dovezi sau percepții ale profesioniștilor din sectorul cultural ale nivelului de conștientizare de către autoritățile centrale și locale a rolului potențial al culturii și al activităților culturale în dezvoltarea socială și economică, coeziunea socială, rezolvarea conflictelor și dialogul intercultural

Nivelul de conștientizare de către autoritățile centrale și locale a rolului potențial al culturii și al activităților culturale în dezvoltarea socială și economică, coeziunea socială, rezolvarea conflictelor și dialogul intercultural este foarte scăzut. Același lucru este valabil și pentru disponibilitatea și calitatea statisticilor, a cercetării și a cunoștințelor cu privire la acest domeniu.

b. Disponibilitatea și calitatea statisticilor, a cercetării și a cunoștințelor referitoare la cultură

Există câteva studii în acest sens efectuate sub egida Ministerului Culturii. Alte studii similare sunt efectuate de către cercetători științifici în mod individual sau sunt susținute de organizații și fundații internaționale.

3.1.7. Rolul sectoarelor independente și ONG

a. Percepția (ne)importanței și a potențialului sectorului cultural non-guvernamental de către:

- autoritățile centrale
- autoritățile locale

Potențialul sectorului cultural ONG este recunoscut de către autoritățile centrale și locale drept unul important.

b. Percepția (ne)importanței și a potențialului sectorului cultural non-guvernamental de către profesioniștii din sectorul cultural

Asociațiile culturale profesionale recunosc importanța ONG-urilor.

c. Numărul ONG-urilor culturale înregistrate

Ministerul Culturii nu dispune de informații actuale cu privire la numărul total de ONG-uri culturale înregistrate sau numărul de ONG-uri culturale active.

Conform unei analize efectuate de Centrul CONTACT (un centru de resurse ONG moldovenesc), din cele peste 3 000 de ONG-uri înregistrate, doar 10% se referă la cultură. Din toate organizațiile înregistrate, doar 2% funcționează în mod eficient. Astfel, se observă că puterea de lobby a societății civile în domeniul cultural este foarte slabă.

d. Numărul de ONG-uri culturale înregistrate active

În prezent, Ministerul Culturii nu dispune de informații privind numărul de ONG-uri active în domeniul cultural.

e. Numărul de ONG-uri culturale sau de organizații culturale independente non-profit cu mai mult de 15 de angajați

Unele dintre ONG-uri sunt active, iar cele mai multe dintre ele angajează oameni în proiecte pe termen scurt sau pe termen lung (de exemplu Centrul pentru Artă Contemporană, OWH TV Studio, Asociația Tinerilor Plasticieni „Oberliht”, Papyrus-Studio, Ars-Dor, Alternativa Nouă, Music Unlimited etc). Printre ONG-urile care utilizează 15 sau mai multe persoane sunt: Uniunea Scriitorilor, OWH TV Studio, Centrul pentru Artă Contemporană etc. Momentan există zece uniuni artistice în Republica Moldova: a scriitorilor, profesioniștilor teatrali, artiștilor plastici, muzicienilor (persoane fizice), muzicienilor și compozitorilor, meșteșugarilor, ziariștilor, producătorilor de film, arhitecților, designerilor de interioare.

Notă adițională la secțiunea 3.1.7

Fundația Soros-Moldova (FSM) a sprijinit un număr mare de proiecte transnaționale în teatru, arte vizuale, muzică contemporană, dans și coregrafie și literatură (de exemplu Festivalul Internațional de Poezie Tânără "Poezie fără frontiere"). Din 2007, Fundația Soros-Moldova a jucat un rol-cheie în punerea în aplicare a proiectului-pilot pe termen lung privind consolidarea capacităților de dezvoltare a Moldovei prin consolidarea sectorului său cultural în parteneriat cu Fundația Culturală Europeană.

Studiul „Viziunea asupra politicii culturale a Republicii Moldova: de la schimbări la durabilitate”, publicat în 2009, deschide calea pentru un proces de consolidare a capacităților în sectorul cultural și reflectă rezultatele unei serii de activități desfășurate în cadrul unui proiect multianual. Cartea a fost distribuită gratuit la primul Congres Cultural din Moldova, în decembrie 2009. Pornind de la premisa că sfera culturală trebuie să fie o prioritate națională, Congresul a adoptat o rezoluție care cere următoarele:

- punerea în aplicare a politicilor culturale în conformitate cu procesul cultural care se desfășoară atât la nivel național cât și regional;
- crearea condițiilor pentru dezvoltarea artei contemporane ca mijloc de promovare și afirmare a culturii naționale;
- sprijin pentru infrastructura educațională artistică;

- transparență în dezvoltarea, gestionarea și distribuirea bugetului desemnat pentru cultură;
- facilitarea accesului la bunuri culturale și artistice și încurajarea participării publicului la procesele culturale și artistice;
- sprijinirea artiștilor în punerea în aplicare a Declarației privind statutul artiștilor;
- sprijinirea asociațiilor și sindicatelor de artă;
- restaurarea activității culturale și a infrastructurii în zonele rurale;
- crearea organizațiilor independente artistice, concertistice și teatrale;
- organizarea expozițiilor artistice și a screening-urilor de filme de înaltă calitate, cu valoare artistică, în zonele locale, ca parte a unui program de învățământ de stat;
- includerea artiștilor și artizanilor în programele regionale de dezvoltare culturală, socială și economică și susținerea activităților acestora, dintr-o varietate de bugete;
- crearea unui fond cultural, care va consta din fonduri bugetare și extrabugetare destinate proiectelor culturale și artistice.

La Congres s-a decis organizarea unei reuniuni anuale a sectorului cultural, iar în decembrie 2010 a avut loc prima Adunare Generală a Profesioniștilor din Artă și Cultură.

3.1.8. Rolul sectoarelor privat și comercial

a. Percepția importanței și a potențialului sectorului cultural comercial de către:

- **autoritățile centrale**
- **autoritățile locale**
- **profesioniștii din sectorul cultural comercial**
- **profesioniștii din sectorul cultural non-comercial**

Ministerul Culturii finanțează parțial cele mai importante evenimente internaționale (festivaluri, târguri, expoziții) organizate în Republica Moldova. Alte activități culturale internaționale și cheltuielile de deplasare pentru participarea la evenimentele din străinătate sunt finanțate din alte surse (bugete locale, sponsorizări, granturi etc.). Potențialul sectorului cultural comercial este foarte slab în Moldova, artiștii (pictorii, de exemplu) și agențiile de turism cultural fiind singurele entități care prestează activitate culturală comercială. Un exemplu interesant în acest domeniu este "Gustar", festivalul de muzică folk organizat pentru prima dată în anul 2010, care reușește să combine cultura, tradițiile, muzica și afacerile locale.

b. Numărul afacerilor înregistrate clasificate ca fiind parte a sectorului cultural sau orice statistică relevantă asupra activității sectorului comercial

Nu au fost găsite date/informații.

c. Cifra de afaceri a sectorului comercial cultural, dacă este disponibilă din statisticile oficiale sau din alte surse de încredere

Nu au fost găsite date/informații.

d. Numărul organizațiilor și companiilor comerciale culturale cu un număr de angajați mai mare de 50 de persoane

Nu au fost găsite date/informații.

3.1.9. Presa tradițională și electronică și interesul publicațiilor axate pe cultură și afaceri culturale

a. Numărul publicațiilor speciale culturale și numărul de cititori sau tirajul

Comaniile media care ar putea fi într-adevăr considerate independente constituie doar 20% din totalul mediilor tipărite și electronice din țară. Aproximativ 40% din cele rămase aparțin unor persoane fizice sau grupuri de jurnaliști care promovează interesele diferitor partide politice etc. Din presa tipărită, doar opt săptămânale și douăsprezece cotidiene publică ocazional articole pe teme culturale. Există 190 de posturi

TV și 42 de posturi radio în Moldova, care acoperă întreg teritoriul țării, toate operează pe baza licențelor emise de Consiliul de Coordonare a Audiovizualului.

În conformitate cu Legea audiovizualului și Orientările emise de către consiliul de administrație, fiecare post radio sau TV ar trebui să difuzeze 65% din programele sale în limba oficială, iar ponderea muzicii naționale nu trebuie să fie mai mică de 20%. Peste 30% din toate programele difuzate ar trebui să se ocupe de aspecte culturale și educaționale.

Realitatea demonstrează însă că cele mai multe dintre aceste stații retransmit programe rusești, ucrainenești sau românești, inserând foarte puțină producție proprie în programul cultural. Acesta este motivul pentru care datele statistice privind această chestiune se referă numai la programele difuzate de compania "Teleradio-Moldova". Ponderea de programe culturale difuzate este, după cum urmează: Radio-Moldova - 34,5%; TV Moldova 1 - 23% în limba română și 3% în limbile minorităților etnice. Postul TV Moldova 1 a fost restructurat după alegerile parlamentare din iulie 2009 și a diversificat transmisiile pe teme culturale. Acesta transmite concerte live și spectacole, evenimente culturale importante care au loc în diverse instituții culturale și programe cu participarea personalităților culturale proeminente etc.

b. Numărul site-urilor importante și utile relevante pentru profesioniștii sectorului cultural

Acest domeniu este subdezvoltat, dar unele site-uri web sunt deosebit de active, precum Revista Sud-Est, Contrafort, Revista Limba Română etc. Printre site-urile web importante menționăm:

- Asociația „Oberliht” (<http://www.oberliht.com/>),
- Agenția Turismului (<http://www.turism.gov.md/>),
- Uniunea Scriitorilor (<http://www.uniuneascriitorilor.md/>),
- Revista „Limba Română” (<http://limbaromana.md/>) etc.

c. Date statistice disponibile care să ilustreze nivelul de utilizare al acestor site-uri, numărul de click-uri sau vizitatori

Nu au fost găsite date/informații.

d. Gradul de acoperire a evenimentelor culturale și dezbaterilor în mass-media locală într-o săptămână obișnuită (de exemplu, numărul de articole și înregistrări în principalele cotidiene și săptămânale/reviste; numărul de mențiuni, interviuri sau programe legate de evenimente culturale).

Gradul de acoperire mediatică a evenimentelor culturale și dezbaterilor este foarte scăzut și ocupă de obicei ultimele rânduri ale ordinii de zi (pentru ziare cotidiene sau săptămânale). Unele știri legate de cultură pot fi găsite la televizor.

e. Percepția printre profesioniștii sectorului cultural și alte date care să ateste schimbarea în presa tipărită și media electronică, interese deosebite în anumite chestiuni culturale din ultimii doi ani

Percepția este că mass-media (presă, televiziune, radio, internetul) și publicațiile speciale demonstrează un interes crescând față de cultură și chestiunile culturale în ultimii doi ani.

3.1.10. Diferența urban-rural referitoare la cultură, asigurarea culturală și accesul la cultură

Dovezi (de exemplu declarații politice, discursuri ministeriale, presă serioasă și acoperire media) ale importanței sau ale priorității atribuite acestui domeniu de către autoritățile naționale

Legea cu privire la cultură (1999) definește cultura ca "toate formele de gândire, simțire și acțiune în sfera materială și spirituală ale societății și de îmbunătățire a acestora". Programul național pentru dezvoltare și protecția culturii și artelor definește cultura ca un "cadru etic al statului democratic bazat pe drept" și ca un "sistem de valori care dezvoltă identitatea națională". Deci, oficial nu există nicio distincție între dezvoltarea culturală urbană și rurală. Desigur, cele mai importante instituții și activități culturale sunt concentrate în capitală (Chișinău) și în alte orașe. Situația în zonele rurale este inadecvată. Ministerul Culturii a încercat în ultimii doi ani să găsească modalități de a reabilita casele de cultură din sate. Rețeaua instituțională culturală locală include 1 227 case de cultură, 1 380 biblioteci publice, 110 școli (de artă, de artă plastică și de muzică) și 80 muzee.

Principalele obiective ale instituțiilor culturale locale sunt:

- să creeze condiții pentru dezvoltarea artei populare și meseriilor tradiționale, pentru divertisment și alte activități culturale;
- să efectueze programe de conservare și promovare a culturii și artei în raioane/municipii prin organizarea de diverse evenimente culturale, cum ar fi festivaluri, concursuri, activități orientate spre artă populară, conservare și promovare, susținerea grupurilor de amatori, expoziții de artă și artizanat;
- să prezinte Ministerului și consiliilor locale/municipale rapoartele de activitate anuală și operațională a instituțiilor aflate în subordinea lor.

Programul de stat "Satul moldovenesc (2005-2015)" a alocat 300 milioane lei (2 milioane EUR) pentru renovarea capitală a 118 case de cultură. În 2007, 12 case de cultură au fost renovate în diferite localități din Moldova. Valoarea proiectelor de investiții în cadrul acestui program se ridică la aproximativ 135 milioane lei (8.5 milioane EUR). Există totuși probleme cu consiliile locale, care realocă fondurile alocate spre alte domenii, considerate a fi mai importante.

Un bun exemplu de conservare a patrimoniului rural este activitatea Centrului Național de Artă Populară, care funcționează sub egida Ministerului Culturii și este responsabil pentru păstrarea și dezvoltarea tradițiilor folclorice. Personalul centrului de specialitate asistat de experți regionali este antrenat în numeroase proiecte culturale (cum ar fi "Renașterea meseriilor artistice"), în compilarea inventarului "Dansuri populare", în activități legate de „costumul tradițional”, „centrele ceramice”, "femeile în calitate de conservatori și promotori ai tradițiilor", "muzica populară în Republica Moldova" ș.a. În 2011, Centrul Național de Artă Populară a organizat opt festivaluri cu participarea artiștilor amatori din întreaga țară, o expoziție de meșteșuguri și două noi proiecte în acest domeniu.

3.1.11. Probleme lingvistice

Dinamica schimbărilor (starea curentă față de situația care a existat cu doi ani în urmă) (pozitive/negative)

Conform recensământului din 2004, moldovenii reprezintă 78,2% din totalul populației de 3.39 milioane. Recensământul indică o scădere dramatică a numărului populației în Republica Moldova: de la 4 500 000, în 1989, la 3 390 000, în 2004. Există 18 grupuri minoritare în țară, cele mai mari patru grupuri fiind ucrainenii, rușii, bulgarii și găgăuzii.

Tabelul 1. Cele mai mari grupuri minoritare din Moldova (cifrele recensămintelor din 1989 și 2004)

Grupuri	Numărul de persoane		% ponderea în totalul populației	
	1989	2004	1989	2004
Ucraineni	600,000	283,367	13.8	8.4
Ruși	562,000	198,144	13.0	5.8
Găgăuzi	157,500	147,661	3.5	4.4
Bulgari	90,000	65,072	2.0	1.9
Alte	121,500	44,350	2.7	1.3

Sursa: Biroul Național de Statistică, 2007

Limba oficială este limba română. Cadrul legal în domeniul lingvistic cuprinde legea cu privire la statutul limbii de stat (1989), legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite în republică și legea cu privire la revenirea la grafia latină (1989).

A doua ca importanță limbă (pentru probleme de comunicare și educație) este limba rusă. Legea cu privire la statutul limbii de stat a stabilit româna drept limbă oficială, dar i-a dat limbii ruse un statut de „limbă de comunicare”. Nu mai puțin de 20 din cele 32 de secțiuni ale acestui act normativ fac referire la limba rusă. Ca urmare, rusa a rămas o limbă utilizată în administrația publică centrală și locală.

Trebuie de remarcat faptul că limba maternă a populației băștinașe nu este încă "o limbă de comunicare interetnică" în regiunea sa autonomă Găgăuzia. Acolo, limbile oficiale sunt găgăuză, româna și rusa. Din 1990 problema limbii în Republica Moldova este mult dezbătută, întrucât ea este legată organic de probleme de identitate de importanță fundamentală pentru Republica Moldova contemporană.

În anul 2002, Republica Moldova a semnat Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare.

Departamentul pentru Relații Interetnice este un organ de stat, care joacă un rol important co-ordonator în cadrul proceselor de elaborare a politicilor culturale. Direcțiile Departamentului ("Relații interetnice și minorități" și "Relații externe și diaspora") se concentrează asupra politicilor referitoare la relațiile interetnice multiculturale și asupra susținerii persoanelor de origine moldovenească stabilite în alte țări.

Posturile de radio, canalele de televiziune și presa tipărită și electronică din Moldova utilizează în principal limba rusă; româna este folosit mai puțin, iar engleza în cazuri izolate.

Problemele lingvistice în Moldova rămân și pot provoca conflicte între grupuri etnice, partide politice și între oficialii de la Chișinău și Comrat (centrul administrativ al regiunii autonome Găgăuzia).

3.2. Creație/Productie și conservare/restaurare

3.2.1. Importanța relativă acordată creației culturale contemporane în politica și practica culturală națională (de exemplu finanțare)

Dovada interesului oficial și al sprijinului pentru artiștii contemporani, creatorii și producătorii din punct de vedere al politicii legate de documente, alocări bugetare, declarații de politică și referințe ministeriale (de exemplu mențiuni în discursuri)

Moldova are 22 "instituții teatrale de performanță": 18 teatre dramatice, un teatru de operă și balet, un teatru etnic și două teatre de păpuși. 17 din acestea sunt situate în Chișinău, capitala țării, și cinci, în afara acestuia. Cele mai importante teatre participă cu succes la festivaluri în străinătate, participă la turnee din Franța, Italia, Statele Unite ale Americii, Rusia, Japonia, China, România, dar și organizează festivaluri internaționale în țară.

Există un cadru legislativ-administrativ pentru cinematografie și producția de film în țară, ea include un ghid pentru finanțarea de stat și achiziții de stat în acest domeniu, reglementări de stat legate de proiecte comandate de stat de producție a filmelor, stocuri de producție cinematografică și reglementarea, clasificarea, distribuția și difuzarea publică a producției de film. Instituția principală din domeniu este Fondul Național pentru Cinematografie. Totuși, în 2010, nu au fost alocate fonduri pentru sprijinirea producției de film în cadrul bugetului de stat.

În prezent, Legea cu privire la cinematografie este în curs de revizuire. Un grup de experți, care include reprezentanți ai Ministerului Culturii, lucrează asupra înlocuirii vechii legislații. Noul proiect are drept scop îmbunătățirea accesului publicului la film și producția filmelor, dar și crearea unui mediu pozitiv pentru publicul larg pentru a se familiariza cu cinematografia internațională, protejând, în același timp, drepturile și interesele tuturor celor din Republica Moldova.

Potrivit raportului ministerial anual, situația în domeniul cinematografiei s-a îmbunătățit semnificativ în 2006: anul respectiv a văzut o creștere a subvențiilor de stat de la 1 988 100 lei (131 069 EUR) în 2005 la 6 450 000 lei (425 333 EUR), inclusiv 5 milioane lei (329 715 EUR) alocate pentru reparații importante și renovarea instalațiilor celui mai important studio de film, "Moldova-Film". Cu toate acestea, tendința din anul 2006 s-a întrerupt brusc, alocările scăzând dramatic la 1 648 000 lei (108 688 EUR) în 2009.

Cu toate acestea, anul 2009 a văzut renașterea companiei de stat "Moldova-Film" după mulți ani de stagnare. Această revigorare a "Moldova-Film" a devenit posibilă după digitalizarea echipamentului cinematografic în 2008, lucru care a facilitat și restaurarea și conservarea materialului din arhivele de film.

Arhivele "Moldova-Film" sunt în prezent utilizate într-o coproducție moldo-germană pentru realizarea unei serii de documentare având ca subiect cei douăzeci de ani de după prăbușirea Uniunii Sovietice. Un alt proiect în derulare este un documentar despre deportările în masă din Basarabia în 1941 și în anii următori, o coproducție cu România.

În iunie 2011, guvernul Republicii Moldova a aprobat un proiect de lege pentru a aduce înapoi în țară aproximativ 30 de filme moldovenesti, ale căror originale au fost trimise în perioada sovietică în Ucraina pentru copiere. Aceste filme sunt producții moldovenesti, care au fost trimise la Studioul „Dovzhenko” din Kiev la începutul anilor 1990 și nu au fost returnate.

În 2009, „Moldova-Film” a produs primul său film din ultimii 12 ani numai cu fonduri de la bugetul național: "Lupii și Zeii" („Lupii și Zmeii”). Filmul a fost regizat de Sandu Vasilache și a avut un buget total de 3.2 milioane lei (211 058 EUR).

În 2010, studioul de animație „Simpas” a primit 5 milioane EUR pentru a produce un film animat de lung metraj în 3D, „Țigani”, o istorie veselă din viața țiganilor. Producția acestui desen animat este finanțată de compania rusă de televiziune „STV Film” și se estimează că va oferi locuri de muncă pentru cel puțin 100 de persoane timp de 5 ani.

3.2.2. Descrierea mediului în care au loc diferite tipuri de creație/producție culturală și artistică

Exemple pozitive și negative concrete care să illustreze susținerea oficială sau absența ei:

(i) **utilizând scara:**

- **foarte susținător**
- **susținător**
- **nici susținător, nici negativ**
- **dificil**
- **ostil**

(ii) **percepția practicienilor reprezentativi a mediului lor creativ și de lucru**

Nu a fost colectată nicio informație.

3.2.3. Creativitate

a. Documente politice sau declarații oficiale privind subiectul creativității sau conceptul „economie creativă”

Creativitatea nu este atât de des abordată ca subiect, totuși unele companii media precum Moldova 1, Publica TV, Jurnal TV încearcă să pună în discuție situația din acest domeniu.

b. Percepția în rândul profesioniștilor din sectorul cultural a gradului de acoperire a creativității în media tipărită și electronică de tip general sau specializat (interes ridicat/interes serios; interes puțin/niciun interes)

Nu a fost colectată nicio informație.

3.2.4. Patrimoniul

a. Chestiuni curente referitoare la patrimoniul identificate de către:

- **autoritățile oficiale, adică Ministerul Culturii sau autoritățile municipale**
- **specialiști**
- **societatea civilă/grupurile comunitare, inclusiv minorități**

Parlamentul modelează politica națională privind conservarea și restaurarea patrimoniului cultural, creează cadrul legal pentru a permite punerea în aplicare eficientă a politicilor și aprobă Registrul monumentelor protejate de stat, programele și fondurile culturale de stat.

Guvernul ține Registrul monumentelor protejate de stat, pune în aplicare acțiunile legate de conservarea și restaurarea acestor monumente și finanțează aceste programe din bugetul de stat și surse externe.

Autoritățile locale sunt responsabile pentru menținerea inventarelor monumentelor de importanță regională și locală și pentru finanțarea activităților legate de protecția acestor monumente.

Organele de stat responsabile de protecția monumentelor sunt obligate să desemneze zonele de protecție care urmează să fie incluse în registru, astfel încât toate lucrările efectuate în aceste zone protejate să fie în conformitate cu reglementările acestor zone, pentru a se preveni deteriorarea monumentelor.

Direcțiile Patrimoniul Cultural și Arte sunt organisme finanțate de stat a căror sarcină principală în cadrul Ministerului Culturii este de a gestiona patrimoniul cultural al Moldovei și de a răspunde la problemele legate de înregistrarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural. Ele sunt, de asemenea, responsabile pentru vestigiile istorice, patrimoniul arhitectural, pentru protecția patrimoniului cultural național mobil și imobil în conformitate cu legislația relevantă și pentru întreținerea arhivelor și registrelor referitoare la protecția monumentelor. În plus, aceste direcții fac ultimele corectări la programele de stat privind protecția monumentelor, coordonează studii privind impactul dezvoltării urbane și regionale asupra monumentelor arheologice și supraveghează săpăturile arheologice. Specialiștii din aceste direcții oferă consiliere și îndrumare în probleme de patrimoniul cultural pentru funcționarii administrației publice centrale și locale, profesioniști, cercetători, studenți ș.a.

Ministerul Culturii a înființat un fond pentru a finanța activități de protejare a patrimoniului cultural, care ar trebui să primească fonduri suplimentare din activități conexe: închirierea clădirilor deținute de stat și a parcelelor de teren adiacente; redevențe din utilizarea fotografiilor, a referințelor la bunurile culturale imobile; venituri din vânzarea de antichități; donații și sponsorizări; fonduri obținute prin programe de asistență tehnică și cooperare internațională. Astfel de fonduri vor fi utilizate exclusiv pentru activitățile prioritare în acest domeniu.

În noua structură a Ministerului Culturii, Direcția de patrimoniu și resurse turistice și cele două agenții (Agenția pentru Inspectia și Restaurarea Monumentelor și Agenția de Administrare a Zonelor Turistice Naționale) vor fi responsabile pentru gestionarea patrimoniului cultural al Moldovei. O nouă agenție axată pe conservarea patrimoniului arheologic este pe cale de a fi înființată în curând.

Legea cu privire la arhitectură prevede un cadru juridic general pentru toate activitățile arhitecturale. Ea determină responsabilitățile organelor centrale și locale de planificare urbană și arhitecturală, garantează protecția drepturilor de proprietate intelectuală pentru arhitecți și definește sarcinile lor principale, drepturile și obligațiile. În conformitate cu articolul 3 din această lege, statul sprijină cercetările științifice în domeniul arhitecturii, atrage investiții în urbanism, organizează formarea profesională a arhitecților și asigură libertatea de creație arhitecturală. Statul promovează, de asemenea, concursuri naționale și internaționale și încurajează crearea obiectivelor arhitecturale deosebite.

Activitățile de restaurare sprijinite de Ministerul Culturii sunt foarte modeste. În ultimii ani, sprijinul a fost acordat în special pentru repararea Muzeului Național de Artă, a Sălii cu Orgă și a Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală.

b. Nivelul participării societății civile și/sau a grupurilor comunitare la orice activitate patrimonială oficială sau neoficială, folosind orice date disponibile relevante (numărul de grupuri/societăți înregistrate sau cunoscute, numărul de proiecte/site-uri, existența unor buletine informative relevante, site-uri web etc.)

De exemplu, Asociația Națională a Tinerilor Istorici a inițiat în 2009 un proiect în parteneriat cu Ministerul Culturii pentru a discuta elaborarea unei legi privind protejarea patrimoniului arheologic, care ulterior a fost aprobată de Parlament în 2010. Un alt exemplu de o astfel de participare ar fi grupul "Poștașii Chișinăului", care întreprinde activități publice de sensibilizare în ce privește conservarea clădirilor istorice din Chișinău.

"Cartea neagră a patrimoniului cultural al orașului Chișinău" conține informații despre clădiri aflate în pericol. Această carte avertizează autoritățile publice centrale și locale și societatea civilă despre necesitatea de a lua măsuri imediate pentru a proteja patrimoniul cultural. În ultimii ani, 76 de clădiri din lista de 977 de monumente au fost demolate, în timp ce 155 de monumente au fost modificate fără autorizație. "Piața arheologică neagră" este un fenomen larg răspândit în Moldova, și se estimează că există circa 150 de căutători de comori, care utilizează sistematic ilegal detectoare de metal.

Unele aspecte legate de protejarea patrimoniului cultural, în special distrugerea siturilor patrimoniale din Chișinău, au fost larg dezbătute în mass-media.

3.2.5. Resurse și capacitate de restaurare

a. Numărul, tipul și rezultatul seminarelor de instruire sau al instituțiilor profesionale educaționale și asigurarea cu restauratori pentru muzee și patrimoniu

Legea muzeelor stabilește cadrul juridic general pentru organizarea și funcționarea muzeelor din Republica Moldova. Potrivit articolului 2 din lege, statul acordă șanse egale tuturor muzeelor, indiferent de specializarea lor și forma de proprietate.

Muzeele sunt instituții non-profit. Responsabilitatea lor este de a proteja și dezvolta patrimoniul cultural al țării, în conformitate cu profilul lor special, a face cercetări, a elabora și implementa proiecte culturale și științifice care vizează dezvoltarea comunității, a publica cataloagele colecțiilor muzeelor și alte materiale relevante, a iniția programe de schimb și cooperare cu alte muzee naționale și internaționale (articolele 5 și 6).

Articolul 16 stabilește organizarea muzeelor, drepturile și obligațiile lor. Muzeele publice sunt finanțate prin intermediul bugetului de stat și din alte surse de finanțare. Muzeele sunt finanțate de la bugetul de stat și bugetele locale, prin proiecte și programe aprobate sau cofinanțate din alte fonduri publice sau private, indiferent de forma lor de proprietate (articolul 28, părțile 1, 2).

b. Gradul în care numărul de restauratori pregătiți satisface cererea de pe piață, așa cum este percepută de un număr mic dar reprezentativ de persoane relevante (funcționari ai Ministerului, directori de muzee, planificatori de patrimoniu)

Există relativ puține muzee și relativ puțini restauratori de patrimoniu, cei mai mulți dintre ei au fost instruiți în cadrul unor proiecte naționale și internaționale. Ministerul Culturii nu are niciun program de formare pentru experți.

c. Gradul în care formarea de restauratori (de exemplu calitatea formării, disponibilitatea de formare) reprezintă un domeniu de interes sau o preocupare a oricărei dintre părțile interesate (adică Ministerul Culturii, directori de muzeu, planificatorii de patrimoniu).

Întrucât un astfel de training al restauratorilor nu există în Moldova, nu putem să evaluăm calitatea sau disponibilitatea acestor seminare.

3.2.6. Convenția UNESCO privind protejarea și promovarea diversității expresiilor culturale

a. Nivelul de conștientizare (evaluat printr-un mic chestionar/interviu al unui mic număr relevant de planificatori culturali sau practicieni culturali cu experiență) din țară

Nu a fost colectată nicio informație.

b. Exemple oferite de Ministerul Culturii a unor acțiuni întreprinse ca rezultat al semnării Convenției, care altfel nu ar fi fost efectuate

Ministerul Culturii, Comisia Națională pentru UNESCO și Academia de Științe a Moldovei, cu asistență din partea Biroului Regional UNESCO la Moscova, au organizat în 2007 o conferință internațională privind diversitatea expresiilor culturale promovate prin habitatul tradițional din Republica Moldova. 48 de prezentări din patru țări (Moldova, România, Federația Rusă și Ucraina) și 12 instituții culturale și educaționale au fost reprezentate la conferință. Au participat reprezentanții Secretariatului UNESCO (Paris), ai Oficiului UNESCO (Moscova), cercetători, reprezentanți ai minorităților naționale și ai diferitor confesiuni, primari ai orașelor din Moldova. Ca urmare, Biroul UNESCO din Moscova a publicat cartea "Diversitatea expresiilor culturale promovate prin habitatul tradițional din Republica Moldova".

În 2008, a fost organizată o reuniune a experților în orașul Bălți, cu participarea reprezentanților statului și ai orașelor, ai comunității academice și de cercetare, ai comisiilor naționale pentru UNESCO din Belarus, Federația Rusă și Ucraina, la care s-a discutat despre crearea unei "coalitii regionale", formată din orașele est-europene, împotriva xenofobiei și discriminării și pentru sprijinul diversității culturale, toleranței, păcii, prosperității economice și coeziunii sociale într-un context urban.

A fost creat un grup tehnic de lucru interministerial pentru a dezvolta un nou plan de acțiune pentru susținerea romilor din Moldova pentru perioada 2011-2015.

Un program de stat este în curs de dezvoltare pentru a asigura crearea condițiilor necesare pentru vorbitori de alte limbi, inclusiv funcționari publici și persoane alese pentru a studia și folosi limba oficială din Moldova. Pe lângă aceasta, au fost lansate proiecte de dezvoltare a comunității în scopul asigurării integrării lingvistice, sociale, culturale și profesionale a cetățenilor vorbitori de alte limbi.

Sursa: Ministerul Culturii

d. Numărul/nivelul de mențiuni ale Convenției în documentele și declarațiile politice oficiale

Nu a fost colectată nicio informație.

3.3. Asigurare/cercetare/training profesional cultural și transmitere/diseminare/conectivitate/digitalizare

3.3.1. Mediul general

a. Numărul, tipul, dimensiunile și lista oricărei instituții, organizații etc. angajate în cercetarea artelor

Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei cercetează domenii ca sculptura, muzica, pictura, arhitectura, arta tradițională a grupurilor etnice etc. (<http://www.patrimoniu.asm.md/>). Institutul de Lingvistică al Academiei de Științe efectuează cercetări în domeniul folcloric. Uniunea Muzicienilor efectuează studii în domeniul muzical.

Muzeul Național de Artă are cea mai bogată colecție din Republica Moldova și este unul dintre cele mai active muzee care duc o activitate de cercetare a artei.

Lucrări de licență, masterat și doctorat în arte plastice (istoria artei, arta populară etc) sunt în curs de elaborare și susținute la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice.

Centrul de Artă Contemporană este cel mai important ONG din domeniu, care gestionează multe proiecte și expoziții.

Pentru proiectele de cercetare susținute de Fundația Culturală Europeană și de Fundația Soros Moldova vezi nota complementară pentru secțiunea 3.1.7.

b. Percepția nivelului de criticism și dezbateri culturale și artistice în mediul tinerilor profesioniști (sub 35), utilizând metoda interviului mic dar reprezentativ

Critică de artă și cultură apare uneori în mass-media și în discuțiile cluburilor artistice. Există o percepție generală a tinerilor profesioniști din cultură că deficitul criticii culturale și de artă în Moldova a contribuit la criza culturală și i-au împins pe ei din uniunile de creații existente (cum ar fi Uniunea Scriitorilor, Uniunea Pictorilor etc.) într-un fel de existență subterană.

Asociația Tinerilor Artiști "Oberliht" susține ideea de transmitere, diseminare și digitalizare a producției de artă, în timp ce ARS DOR este un centru de artă și dezvoltare profesională, care promovează cultura ca factor important pentru reintegrarea politică, socială, economică și culturală a societății moldovenești în structurile europene și introducerea de standarde europene.

Cei mai mulți specialiști de artă contemporană consideră că Republica Moldova dispune de un mediu cultural contemporan bogat, care încă urmează a fi explorat.

3.3.2. Instruire profesională

a. Nivelul de asigurare și calitatea educației profesionale artistice și culturale conform informațiilor oferite de Ministerul Culturii și de Ministerul Educației

O listă cu asemenea instituții este disponibilă pe site-ul web al Ministerului Culturii și al Ministerului Educației, dar o informație privind calitatea educației nu poate fi obținută din aceste surse.

b. Numărul link-urilor internaționale cunoscute în acest domeniu, de exemplu link-uri de tipul Erasmus

Careva informație este disponibilă pe site-ul ministerului Educației și pe site-urile unor universități (vezi, de exemplu, site-ul Universității de Stat din Moldova: http://usm.md/?page_id=54).

3.3.3. Utilizarea și conectivitatea la internet

a. Orice statistică disponibilă cu privire la utilizarea și conectivitatea la internet

În 2010, în Republica Moldova erau aproximativ 1 295 000 utilizatorii de internet; navigarea în internet era de 35,9%. Moldova are una dintre cele mai bune și mai ieftine - din punct de vedere al costului per Mbit - conexiune la internet prin cablu în lume. Infrastructura generală este bine dezvoltată și acest lucru permite mai multor utilizatori să experimenteze servicii de bună calitate în întreaga țară. În pofida disponibilității vitezei mai și a prețurilor ieftine, nivelul de navigare este destul de mic în comparație cu multe țări ale UE sau CSI. Din 2011, există 31 de provideri de internet înregistrați în țară, majoritatea oferind servicii la nivel local sau regional și doar câțiva la nivelul întregii țări. Moldtelecom (sau MTC) și StarNet sunt providerii lideri în țară, deținând circa 88% din piață. Restul de 12% este împărțit între alți provideri (Orange Moldova, Sun Communication, Arax Communications, IDC, Moldcell ș.a.). Providerii care oferă servicii în întreaga țară au sediul situat în capitala Chișinău, excepție fiind IDC, al cărui sediu se află la Tiraspol.

b. Costurile conectării în raport cu veniturile gospodăriilor

- Acasă
- Utilizând un internet-cafe

Costurile lunare pentru conectare nternet la domiciliu sunt de 10-12 euro, iar la internet-cafe - 0.3 euro pentru oră.

c. Statistici disponibile referitoare la rata de creștere a conectivității

În 2010, Moldova s-a situat pe locul 72 în lume la conectivitatea la internet. Conectarea la internet – 269,067, ce constituie 7,53 la 100 de locuitori¹.

Către sfârșitul anului 2010 erau aproximativ 1 425 000 utilizatorii de internet în Republica Moldova. Cu o populație de 3 563 695 de persoane (fără Transnistria), procentul de navigare pe internet constituie 40%. În 2011, existau 329 100 de abonați în bandă largă, cei mai mulți dintre ei în Chișinău. În anul 2004 funcționau 183 de internet-cafeuri înregistrate doar în Chișinău. Odată cu creșterea numărului de calculatoare personale și a accesului tot mai larg la internet, numărul internet-cafeurilor a scăzut la mai puțin de 10 în 2012. Din 2010 mulți furnizori au început să ofere pachete nelimitate de 100 Mbit, prețul mediu pentru un pachet de 100 Mbit este de 250 lei, sau 15 €. La moment, numărul tuturor canalelor de trafic extern oferit de Moldtelecom se ridică la 40 Gbit/s. Traficul global al tuturor canalelor de internet externe deținute de StarNet este mai mare de 40 Gb/s. În 2011 erau 31 de provideri internet înregistrați în Republica Moldova. Tabelul de mai jos prezintă numărul de utilizatori de internet din Republica Moldova (fără Transnistria) din anul 2000 până în 2010. Datele statistice au fost furnizate de UIT și de ANRCETI (Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației).

Tabelul 2: Numărul de utilizatori internet în Moldova

Anul	Nr. utilizatori	Nr. utilizatorilor broadband	Populație	Navigare	Date furnizate de
2000	~52,000	nici o informație	~3,644,070	1.4%	ITU
2004	~406,000	~2,400	~3,607,435	11.2%	ITU
2005	~550,000	~10,400	~3,600,436	15.2%	ITU
2006	~727,000	~21,800	~3,589,936	20.2%	ITU
2007	~750,000	~47,200	~3,581,110	20.9%	ITU
2008	~850,000	~115,200	~3,572,703	23.7%	ITU
2009	~1,295,000	~186,700	~3,567,512	36.2%	ITU / ANRCETI
2010	~1,425,000	~269,100	~3,563,695	40%	ITU / ANRCETI

Cel mai popular motor de căutare din țară este Google (95% din piață), urmat de motorul rusesc Yandex (3% din piață), restul fiind împărțit de Microsoft Bing, Yahoo! Search și altele.

Pentru mai multe detalii vezi: http://en.wikipedia.org/wiki/Internet_in_Moldova

d. Statistici, informații sau mărturii anecdotice referitoare la orice diviziune digitală (de exemplu diferență bogat-sărac sau urban-rural)

Nu a fost colectată nicio informație.

e. Statistici, estimări sau cercetări disponibile cu privire la utilizarea internetului în sfera culturală și tendințe

La data de 13 iunie 2012, guvernul Republicii Moldova a aprobat un program național de informatizare, digitalizare și conectivitate în sfera culturii pentru anii 2012-2020 (informații furnizate de Ministerul Culturii).

Nu au fost colectate informații statistice exacte.

¹ Unitatea de Telecomunicații Internaționale – BDT

3.3.4. Proiecte de digitalizare

Numărul și lista ilustrativă a proiectelor de digitalizare semnificative care au loc cu sprijinul oficial (de exemplu crearea unei biblioteci electronice naționale, digitalizarea colecțiilor muzeelor naționale, expoziții virtuale folosind colecțiile naționale sau arhive ș.a.)

Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, cu sprijin oficial, este angajată în proiecte de digitalizare semnificative. Biblioteca Națională efectuează un alt proiect de digitalizare. Problema digitalizării documentelor istorice se discută actualmente la Arhiva Națională.

3.4. Acces și educație

3.4.1. Acces

a. Dovezi exemplificative de prevederi politice sau discuții oficiale privitor la orice aspect de acces la cultură (drepturile culturale, costurile biletelor de intrare la evenimente culturale și artistice etc.)

Nu există nicio politică oficială referitoare la aspecte ale accesului la cultură. Costul biletelor de intrare la evenimentele culturale și de artă este foarte mic, cu excepția biletelor la concertele artiștilor occidentali sau ruși

b. Lista principalelor probleme legate de accesul la evenimentele culturale sau artistice așa cum sunt percepute de către un eșantion reprezentativ mic de profesioniști care furnizează cultură și artă. Aceste aspecte ar putea include lipsa ofertei, costul, lipsa de interes, marketingul slab, chestiunile de separare urban-rural, programarea inadecvată la evenimentele principale, program de lucru inoportun)

Principalele probleme legate de accesul la produsele culturale și artistice din Moldova sunt lipsa de interes/cerere, marketingul slab și chestiunile de separare urban-rural.

3.4.2. Educație

a. Dovezi ale formelor de educație artistică drept parte a curriculei școlare de bază

Educația artistică este dispersată în diferite părți ale programei școlare, de exemplu istorie, limbă, educație civică etc. În prezent, există puține discuții referitoare la educația artistică drept disciplină școlară separată. Cele mai multe discuții se axează pe nivelul de cultură în societatea moldovenească și nevoia de îmbunătățire a situației actuale.

b. Exemple de orice tip de activitate artistică în context tipic școlar

De obicei, școlile oferă ceva activități extracurriculare privitoare la tradiții, folclor, pictură, muzică etc. în ciclul primar și gimnazial (clasele 1-4 și clasele 5-9).

3.5. Participare și dezvoltarea audienței

3.5.1. Statistici de participare

a. Statistici disponibile referitoare la participarea la artă și cultură de la frecventarea teatrului sau cinematografului până la cluburi culturale etc.

Deși există unele discuții cu privire la participarea culturală și artistică în Moldova, chestiunii conservării patrimoniului cultural la nivel local și național i s-a acordat prioritate în ultimii ani. Un alt aspect important de preocupare pentru stat a fost sprijinul instituțiilor culturale din țară

- b. Dovezi de exemple sau tendințe referitoare la participare, adică creștere vizibilă sau declin în prezență sau participare la diferite activități din sectorul cultural

Tabelul 3: Rata participării culturale

Tipul instituției culturale	2004	2005	2006	2007	2008	2009
	Numărul total de vizite, Numărul de vizite la 1000 de locuitori					
Teatre/ concerte	726 400 214.4	700 213 214.1	620 600 182.9	640 200 188.8	640 200 188.8	605 000 182.8
Muzee	589 400 174.0	593 396 174.6	540 100 159.3	542 400 160.0	542 400 160.0	531 000 159.1
Biblioteci	9 862 000 2 910.9	9 863 730 2 911.3	9 800 700 2 891.1	9 780 500 2 884.5	9 780 500 2 884.5	7 210 240 2 840.1

Sursa: Ministerul Culturii

3.5.2. Dezvoltarea publicului

Statistici sau exemple legate de dezvoltarea publicului și a programelor de promovare, de exemplu, ca parte a activității de bază a teatrelor, muzeelor, festivalurilor și așa mai departe, ceea ce oferă o viziune asupra activității lor

Programele de dezvoltare a publicului ca parte integrantă a activității de bază a teatrelor, muzeelor, festivalurilor se dezvoltă foarte încet. Din ce în ce mai multe persoane, inclusiv tineri, vizitează teatre, festivaluri, expoziții, concerte, etc., dar aceasta este un lucru caracteristic mai ales pentru zonele urbane.

4. Principalele rezultate ale vizitei de cercetare de țară a RMCBU

Pornind de la 29 octombrie 2011, RMCBU a făcut o serie de vizite de cercetare în Azerbaidjan, Georgia, Armenia, Belarus, Moldova și Ucraina, pentru a stabili contacte cu părțile-cheie interesate ale programului din fiecare țară și pentru a lansa procesul de identificare a zonelor de politici specifice în domeniul de cultură care urmează să fie consolidate la nivel național și regional. Munca de teren a inclus mese rotunde cu părți-cheie interesate din guvern și societatea civilă, întâlniri cu actorii-cheie din sectorul culturii, prezentări ale programului și colectarea de date preliminare pentru elaborarea studiilor de bază asupra politicilor culturale din țările Parteneriatului Estic. Rezultatele vizitelor și studiile ulterioare au format bază pentru propuneri privind activitățile de consolidare a capacităților în domenii prioritare identificate a fi puse în aplicare de către RMCBU în perioada 2012 - martie 2015.

Vizita de cercetare a RMCBU în Moldova a fost efectuată în perioada 29 noiembrie – 2 decembrie 2011 și a fost formată din experții dl Luciano Gloor, Team Leader, doamna Biletska Tetiana, expert pe consolidarea capacității, și doamna Elena Palivoda, manager informare și comunicare.

Mai mult de 70 de persoane au fost interviewate sau contactate în timpul vizitei printre aceștia reprezentanți ai principalelor părți interesate de nivel național în Programul Cultură al Parteneriatului Estic și din sectorul public și privat, reprezentanți ai organizațiilor non-guvernamentale și ai societății civile, precum și ai Delegației UE din Moldova și instituțiilor donatoare active în Republica Moldova. Lista completă a contactelor va fi atașată la Raportul analitic de bază pe țară Moldova.

Autoritățile naționale au arătat un mare interes față de Programul Cultură al Parteneriatului Estic. Ministerul Culturii a oferit un sprijin activ pentru pregătirea vizitei și a participat activ la masa rotundă. Reprezentanții autorităților locale (municipale) au participat de asemenea la eveniment.

La data de 30.11.2011, la Chișinău, a avut loc o discuție la masa rotundă cu părțile interesate privind nevoile și prioritățile de reforme politice în domeniul culturii, discuție care a devenit evenimentul major al vizitei. Mai mult de 40 de persoane au participat.

Ministerul Culturii a fost reprezentat de ministrul adjunct Gheorghe Postică, care a coprezidat evenimentul. Dl Postică a subliniat importanța culturii pentru dezvoltarea țării și interesul Republicii Moldova în Programul Cultură al Parteneriatului Estic ca fiind unul dintre motoarele reformelor și democratizării în țara sa.

RMCBU a prezentat Programul Cultură al Parteneriatului Estic, inclusiv obiectivele acesteia, sarcinile și componente principale. O atenție deosebită a fost acordată prezentării instrumentelor RMCBU și a instrumentelor de lucru care urmează a fi utilizate în timpul implementării proiectului, inclusiv:

- procesul de Studii și diagnostic al politicilor culturale;
- activități de consolidare a capacității regionale – *workshop-uri și seminare de schimb privind politicile culturale* vor fi organizate de către RMCBU în perioada octombrie 2012 – septembrie 2014;
- suport pentru implementarea proiectelor care au obținut finanțare în cadrul Programului Cultură al PE;
- comunicare și networking, care să producă rezultate vizibile ale Programului.

Participanții au fost informați cu privire la posibilitatea pentru autoritățile naționale de a primi asistență ad-hoc specifică țării cu privire la politica culturală și problemele legale de reformă în cadrul activității *Asistență tehnică autorităților Parteneriatului Estic*, desfășurată de RMCBU.

Părțile interesate naționale au fost invitate să își exprime interesul de a participa la lucrările Comitetului consultativ pentru Programul Cultură al Parteneriatului Estic.

Schimbând opinii cu privire la principalele caracteristici ale culturii și evoluțiile culturale din țară din ultimii trei-cinci ani, reprezentanții sectorului cultural din Republica Moldova au menționat o serie de lucruri care

s-au îmbunătățit sau înrăutățit ori au devenit o nouă preocupare în domeniul cultural sau în unele subsectoare la nivel național sau local (municipal).

În timpul discuțiilor au fost dezbătute principalele necesități și priorități în reformarea și consolidarea sectorului cultural, inițiativele regionale și naționale, diferite politici și programe UE și internaționale referitoare la domenii precum cultura, educația și dezvoltarea umană.

Reprezentanții ai actorilor culturali publici și privați din Republica Moldova au menționat următoarele probleme care necesită a fi abordate de legislația și politicile culturale pentru a îmbunătăți șansele de schimbări pozitive și modernizare:

- revizuirea și modificarea cadrului legislativ al sectorului cultural în scopul de a încuraja investițiile în cultură; mobilizarea resurselor disponibile, în special referitoare la subsectoare/sectoare precum cinematografia, patrimoniul cultural, fundații culturale, mecenat și sponsorizare;
- introducerea de stimulente fiscale și elaborarea unei politici de stat adecvate pentru a încuraja investițiile în cultură și dezvoltarea industriilor culturale;
- dezvoltarea industriei cinematografice;
- integrarea culturii în strategiile de dezvoltare durabilă și politicile naționale de dezvoltare/definirea priorităților în domeniul culturii;
- acordarea de sprijin pentru activitatea culturală și inițiative culturale regionale, promovarea artei contemporane și a spectacolelor;
- introducerea și acordarea de parteneriate, activități comune și schimb de experiență.

Următoarele chestiuni au fost considerate a fi principalele probleme și pericole:

- lipsa de resurse umane, în special a specialiștilor și a personalului cu competențe manageriale;
- cadrul legal slab dezvoltat;
- lipsa de sprijin financiar adecvat din partea statului;
- lipsa de structuri eficiente regionale și de management cultural;
- dominarea distorsionată a mass-media, politică mass-media lingvistică dezechilibrată;
- lipsa de motivație în rândul comunităților locale și al lucrătorilor culturali și interesul lor scăzut rezultă într-un nivel scăzut de angajare a publicului în activități culturale și în procesele de luare a deciziilor.

Resursele naționale umane, capacitatea de creație și culturală au fost menționate ca puncte forte capabile să impulsioneze noi inițiative și practici culturale din țară. Ca principală tendință pozitivă a fost considerată promovarea și încurajarea de parteneriate și cooperare culturală, inclusiv participarea la proiecte internaționale.

Ministerul Culturii a cerut asistență tehnică specifică pentru program, și anume:

- sarcina dezvoltării parteneriatului public-privat să beneficieze de „mediere” din partea experților internaționali pentru a impulsiiona un dialog de succes dintre autoritățile publice/guvern și actorii culturali independenți;
- asistență tehnică în dezvoltarea Legii cu privire la fondul cultural;
- consolidarea capacității în construcția identității naționale.

Participanții la masa rotundă RMCBU și la întâlnirile de lucru și-au exprimat, de asemenea, opiniile lor cu privire la factorii cei mai importanți și condițiile necesare pentru succesul programului și pentru dezvoltarea sentimentului de proprietate al părților interesate naționale. Actorii culturali publici și privați au recomandat în acest sens a se baza pe potențialul de cercetare și creativ al experților naționali în activitățile de consolidare a capacităților. Ei au mai subliniat necesitatea acordării unei atenții deosebite diferențelor naționale și aspectelor specifice, inclusiv modului în care arta și cultura pot să contribuie la formarea și dezvoltarea identității naționale, precum și la promovarea produselor culturale naționale.

Participanții la masa rotundă au subliniat importanța coordonării eforturilor tuturor donatorilor activi din regiune angajați în reforma politicilor și consolidarea capacităților. Conform părților interesate naționale, aceasta ar putea contribui la evitarea dublării activităților și la concentrarea tuturor resurselor, instrumentelor și facilităților în sprijinul reformelor culturale în țările PE cu scopul final de a obține rezultate substanțiale. Printre donatorii care susțin cooperarea culturală și programele de consolidare a

capacităților în țările PE, părțile interesate din Republica Moldova au menționat Consiliul Europei (în special diferite proiecte în cadrul programului regional „Inițiativa de la Kiev”), Fundația Soros-Moldova, Fundația Culturală Europeană, Alianța Franceză și Fundația Eurasia.

După vizita de cercetare de țară a RMCBU, participanții la mesele rotunde și toate părțile interesate naționale întrunite în timpul vizitei au fost invitate să contribuie la analiza SWOT a sectorului culturii naționale și a politicii culturale, prin completarea unui chestionar on-line. Informații detaliate privind analiza SWOT sunt prezentate în anexa 1 la raport.

Pentru a obține mai multe informații asupra necesităților prioritare din sectorul cultural al Moldovei sau altor țări partenere, precum și asupra condițiilor pentru succesul Programului, consultați Raportul regional de cercetare (secțiunea 4: *Considerații majore ale vizitelor de studiu a RMCBU*, Anexa 2: *Analiza SWOT a politicii culturale și a necesităților prioritare*).

Lista surselor

Această informație poate fi găsită în textul original al raportului în engleză.

Anexa 1. Considerații majore ale vizitelor de studiu a RMCBU

Vedeți această anexă în textul original al raportului în engleză.

Anexa 2. Introducere – Moldova în context istoric²

Țările din cadrul Parteneriatului Estic sunt mai puțin cunoscute și, ca urmare, mai puțin bine înțelese decât ele ar trebui să fie în statele membre ale UE. În cazul Republicii Moldova, acest lucru este, cu siguranță, adevărat. Au existat factori speciali care au inhibat înțelegerea țării. Istoria sa este destul de complexă și este complicată în continuare de terminologie (Moldova, Basarabia, RSS Moldovenească, Republica Moldova)³. Au fost frecvente schimbări de frontieră, iar politicile "culturale și de purificare lingvistică" sovietice au creat bariere suplimentare pentru înțelegere. Pentru a putea înțelege contextul unora dintre provocările cu care se confruntă Republica Moldova în ceea ce privește cultura și dezvoltarea culturală și, desigur, contextul politic mai larg, este important să fim conștienți de dedesubturile dinaintea apariției în 1991 a Republicii Moldova independente.

Aproximativ de mărimea Belgiei, în principal agricolă economic și cu o populație de aproximativ 3 900 000 de persoane (recensământ 2004: aproximativ 3 400 000 plus circa 550 000 în Transnistria separatistă), Republica Moldova a apărut ca țară după căderea Uniunii Sovietice, dar istoria sa ca parte din Europa datează cu mult mai înainte. A devenit parte a Uniunii Sovietice în 1940, în același timp ca și Estonia, Letonia și Lituania.

Apariția statului datează din secolul al XIV-lea, atunci când principatul medieval al Moldovei a fost un jucător-cheie în lupta cu Turcia otomană, apărându-se împotriva cuceririi sale de către Islam. Principatul Moldova a fost vasal în mai multe rânduri, dar nu a devenit niciodată pašalâc, adică provincie turcească deplină, spre deosebire de unele regiuni învecinate.

Odată cu extinderea spre sud și vest a Imperiului Rus în secolul al XVIII-lea, actualul teritoriu al Republicii Moldova a intrat de mai multe ori sub dominație militară rusească începând cu 1739 în contextul războaielor ruso-turce, iar mai târziu – în legătură cu planul „grecesc” nerealizat al Ecaterinei cea Mare de a crea un stat ortodox al Moldovei și Țării Românești. Printr-un tratat ruso-turc din 1812 Țara Românească și Moldova au fost din nou separate, iar jumătatea de est a Moldovei a devenit parte a Imperiului Rus, cunoscută sub numele de Basarabia. După Războiul Crimeii (1853-1856), Rusia a trebuit să întoarcă o parte din Basarabia Principatului Moldovei. Acesta, în 1862, a fuzionat cu Țara Românească, formând Principatele Unite ale Moldovei și Țării Românești, care au devenit nucleul României moderne. În 1877, Rusia a recucerit partea Basarabiei la care a trebuit să renunțe mai devreme.

Tratatul de la Versailles din 1919 a recunoscut unirea Basarabiei cu România, fapt care nu a fost niciodată recunoscut de Rusia Sovietică. În 1924, Stalin a creat pe malul de est al râului Nistru Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească, cu capitala la Tiraspol, aceasta fiind o primă etapă a unui plan de expansiune spre vest și de recucerire a Basarabiei încorporate în România. Acest lucru a fost realizat mai târziu în cadrul Pactului Molotov-Ribbentrop prin invazia militară sovietică dincolo de Nistru și crearea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești (RSSM) pe ambele maluri ale râului Nistru. Limba rusă a fost declarată limbă oficială în noua entitate. Denumirea limbii române în RSSM a fost interzisă, fiind permisă doar denumirea „moldovenească”, aceasta fiind catalogată drept limbă distinctă de română. Alfabetul latin a fost interzis și a fost impusă scrierea cu alfabetul chirilic.

O coaliție germano-română a recucerit Basarabia între 1941 și 1944. După reocuparea sovietică în august 1944, au avut loc "sovietizarea" (inclusiv colectivizarea forțată a agriculturii și deportările în masă) și rusificarea intensă – situație care a continuat până la independența care a venit în 1991.

În prezent, Republica Moldova ocupă cea mai mare parte a teritoriului de est al principatului istoric al Moldovei și se întinde, de la nord la sud, între râul Nistru, care se varsă în Marea Neagră, și râul Prut, care este un afluent al Dunării și o separă la vest de statul vecin România. La nord, sud și est, vecinul său este Ucraina. Moldova este o țară fără ieșire la mare, în afară de un teritoriu mic, care este port pe Dunăre cu ieșire la Marea Neagră, asigurată printr-un acord cu Ucraina.

² Această parte are intenția să facă o introducere a trecutului pentru oamenii care nu sunt familiarizați cu Moldova sau dezvoltarea ei istorică. Ea a fost scrisă de Terry Sandell fiind bazată pe lucrările sale anterioare.

³ Moldavia este o derivată din latină, nume a unui stat parte a căruia a fost și Moldova contemporană. Moldova a fost o formă colloquială a Moldavia. Basarabia a fost numele folosit pentru spațiul dintre Nistru și Prut când a fost ocupat de Imperiul Rus în secolul al XIX-lea și a reapărut ocazional ca sinonim al Moldovei independente.

Există câteva zone urbane mari, cea mai importantă fiind capitala Chișinău, unde este concentrată peste 60% din populația urbană. Alte centre urbane sunt orașul Bălți și orașele controlate de separatiștii transnistreni Tiraspol și Bender. Țara este relativ dens populată, jumătate din populația sa fiind rurală, ceea ce este o situație neobișnuită pentru o țară europeană.

Moldovenii vorbitori de limbă română constituie puțin peste 70% din populație, ucrainenii fiind următorul cel mai mare grup etnic, cu 11%. Al treilea ca mărime grup etnic este cel rus, aproximativ 9%. Un număr semnificativ de populație ucraineană și rusă s-a mutat în Moldova după al Doilea Război Mondial, ca urmare a politicilor sovietice de migrație. Ei au fost, în principal, muncitori sau funcționari, dar și persoane pensionate, aproape toți s-au stabilit în zonele urbane.

Pe malul de est al Nistrului se regăsește enclava separatistă a Transnistriei, care s-a desprins în 1990, cu o populație rusofonă de aproximativ 550 000, din care aproape 60% sunt ruși și ucraineni. Cauza secesiunii, susținută până acum de prezența militară rusă, este ideologică și politică. Ea s-a dezvoltat ca reacție împotriva legilor promulgate de Chișinău înainte de independență, prin care limba română/moldovenească a devenit oficială, s-a reintrodus grafiia latină, s-a renunțat la simbolurile de stat sovietice, și pentru a împiedica o posibilă reîntregire a Republicii Moldova cu România. Guvernul Republicii Moldova nu are niciun control *de facto* asupra regiunii Transnistria, și regiunea nu figurează în acest raport. În Transnistria este menținut/impus alfabetul chirilic pentru limba română. Problema transnistreană reprezintă o moștenire sovietică, un "conflict înghețat" care există în vecinătatea estică.

Un alt grup etnic important în Moldova îl constituie găgăuzii, turci creștinați stabiliți aici în secolul al XIX-lea, la invitația Rusiei țariste. Ei locuiesc în diferite comunități rurale în jurul orașului Comrat, care este și centrul administrativ al unității lor teritorial-autonome Gagauz Yeri.

Pe lângă migrația economică de la proclamarea independenței, estimată uneori la aproximativ 600 000 de persoane (remitențele de la emigranți reprezintă peste 30% din PIB-ul Moldovei), un număr mare de moldoveni vorbitori de limbă română trăiesc în afara țării, inclusiv aproximativ 380 000 în Ucraina, în special în raioanele unde au existat schimbări sovietice de frontieră în anul 1940, în urma cărora mai multe teritorii au fost trecute de la RSS Moldovenească la RSS Ucraineană.